॥ अर्हम् ॥

यशोविजयजैनग्रन्थमाला.

नाम

संस्कृतप्राकृतभाषयोर्नानाविधप्राचीनकाव्यनाट-
कच्छन्दोऽलङ्कारव्याकरणन्यायज्यौति-
षादिग्रन्थानां संग्रहः ।

शास्त्रविशारदजैनाचार्यश्रीविजयधर्मसूरिपादाम्भोजचञ्च-
रीकायमाणाभ्यां न्यायतीर्थ–व्याकरणतीर्थाभ्याम्–
श्रावकपं०–हरगोविन्ददास–बेचरदासाभ्यां संशोधितः ।

४६.

स्याद्वादागमवीचिमालिविलसत्–संसूक्तिमुक्तावहा
प्रौढप्रातिभपूर्वसूरिनिशित–प्रेक्षागुणैर्योजिता ।
एषाऽनन्यसुविज्ञधर्मविजयाचार्य–प्रसादाच्छुभा
विज्ञानं प्रतिमासमाकलयतु श्रीग्रन्थमाला सताम् ॥ १ ॥

Printed by PURUSHOTAMDAS GIGABHAI. PANCHBHAYA at his "Vidya Vijaya" Printing Press and Published by
Shah Harakhchand Bhurabhai,
BHAVNAGAR.

वार्षिकमूल्यं रुप्यकाष्टकम् ।

श्री विद्याविजय प्रिन्टींग प्रेस—भावनगर.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

विषयानुक्रमः ।

प्रकरणानि	पृष्ठानि
१ महाकाव्यानि—	
(१) श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचितम् नेमिनाथमहाकाव्यम्.	९३-१०८
मुखपृष्ठं प्रस्तावना च	१-६
२ कोशग्रन्थाः—	
(१) श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितस्याभिधानचिन्तामणेः स्वोपज्ञटीकासहितस्य अकाराद्यनुक्रमणिका.—	१-८०

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

शास्त्रविशारदजैनाचार्यश्रीविजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमः ।

अर्हम् ।

श्रीयशोविजयजैनग्रन्थमाला [३८]

श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचितं

नेमिनाथमहाकाव्यम् ।

शास्त्रविशारदजैनाचार्यश्रीविजयधर्मसूरिपादाम्भोज-
चञ्चरीकायमाणाभ्यां
न्यायतीर्थ–व्याकरणतीर्थाभ्यां श्रावकपं–
हरगोविन्ददास–बेचरदासाभ्यां संशोधितम् ।

तच्च ।
भावनगरे
श्रेष्ठिभूराभाईतनुजहर्षचन्द्रेण विद्याविजययन्त्रालये
मुद्रयित्वा प्राकाश्यं नीतम् ।

वीर संवत् २४४०

मूल्यं पादोनरूप्यकम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

For Copies apply to the *Oriental Books Supplying Agency*, 13 Shukrawar Peth, Poona (INDIA)

To be also had at the same Agency and by the same Editor–

The NÂMALIṄGÂNUŚÂSANA

of AMARASIMHA
with Kshîrasvâmin's Commentary

Indian Price Rs. 3–8. Foreign, 6/., $ 1.50

Published by—N. G. SARDESAI,
for the
ORIENTAL BOOKS SUPPLYING AGENCY,
POONA

Printed by—Keshav Raoji Gondhalekar,
'JAGADDHITECCHU PRESS,' 432 Shaniwar, Poona.

The oriental Books Supplying Agency—undertakes to supply to any part of the world any book dealing with Indian Antiquity published whether in India or Europe or America. It maintains a show-room where the latest Oriental books are on view. In its office may also be seen all the latest booklists. This is the only agency of its kind, acting as the middle-man between the reader and the author or the publisher. Write stating your wants.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

YASHOVIJAYA JAINA GRANTHAMALA [38]

THE NEMINATHA MAHAKAVYA OF SHRI KIRTIRAJA UPADHYAYA.

EDITED
Under the benign influence and patronage of
Shastravisharad Jainacharya
SHREE VIJAYA DHARMA SURI
BY

His holiness' most devoted servants,

Nyayatirtha and Vyakarantirtha Shravk Pandit
HARGOVINDDAS

and

Nyayatirtha and Vyakarantirtha Shravak Pandit
BECHARDAS.

Published by
HARSHCHANDRA BHURABHAI.

Printed by
PURUSHOTTAMDAS GIGABHAI PANCHBHAYA.
Proprietor of The 'Vidya Vijaya' printing Press-BHAVNAGAR

Veer Era, 2440

Price 12 Annas.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

प्रस्तावना.

अस्य पापपङ्कप्रक्षालनाम्भसः श्रीनेमिनाथचरितस्य निर्मातारोऽनवद्याविरलपद्यपरंपराप्रबन्धपटुप्रतिभामाधारयन्तः कविचक्रचक्रवर्त्तिनः श्रीकीर्त्तिराजोपाध्यायाः कदा कतमां भूमण्डलीं सौवपादकमलैरलङ्कारवतीं व्यदधन्निति कथंकथिकान् कथंकथिकतायां समाधिं प्रपित्सून् पूर्वाचार्यशैलीमनुरुन्धाना नावीविदन् निजं सत्तासमयं कुत्रापि ।

केवलमादर्शप्रान्ते तदपि पार्श्वभागे **"संवत् १४९५ वर्षे श्रीयोगिनीपुरे (Delhi) लिखितमिदम्"** इत्येतान्यक्षराणि समुपलभ्यन्ते । न च तावन्मात्रेणैव ग्रन्थविरचनसमयबलेन ग्रन्थकर्तुः सम्यक् समयो निर्णेतुं पार्यते, प्रत्यन्तरात् प्रतिलेखनस्यापि कालस्य संभवेन ग्रन्थरचनदिष्टे संशयेन तत्रापि संशीतेरव्याहतप्रसरत्वात् ।

अस्य पद्यात्मकस्य काव्यस्य कृतेरन्ववीभवन् कविमतल्लिका निजं नामस्फटाटोपकरालव्यालकारककरम्बितस्य, निष्पापप्रत्ययप्रवालजालजटिलस्य, पुच्छच्छटाच्छोटोच्छालितान्तःशीकरविभक्तिनक्रचक्रसमासस्य, नैकबोधविक्रेयप्रवहणस्फोटाद्रितद्धितस्य, विष्णोरिव धातोरासनस्य रत्नाकरस्येव व्याकरणशास्त्रस्य पारदृश्वत्वम् । साहित्यशास्त्रचणशेखरत्वं तु काव्यमेवेदं प्रवक्तीति न तत्र वचनचञ्चूनां वचनावकाशः । नैकगुणोपेतां काव्यमालां गुम्फितॄणां कविमूर्धमणीनामेषां **"काव्याभ्यासनिमित्तम्"** इत्यन्तिमश्लोकपूर्वार्धेन वाचोयुक्तावनेकासम्बन्धादिदोषदूषितं कतिपयाक्षरसंनिबद्धमात्रं काव्य

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

रचयितॄणां दुरवबोधग्रहग्रहिलानामसुहृद्गोष्ठीषु शेखरतामादधानानां स्वयमेव स्वं कवित्वेन प्रख्यापयतां कविचौरप्रयोगं सत्यापयतां 'लघुतायामेवात्मनः प्रभुत्वम्' इत्युपदेशमन्तरेण नान्यत् किञ्चिन्निमित्तं संभाव्यत इति नेतः स्तोत्रादन्तिमश्लोकपूर्वार्धदर्शनेन नासासंकोचनमालिन्यपूर्वकमनादेयत्वं सामान्यत्वं चावबुध्यावगणय्य च वञ्चयितव्यमध्येतृवर्गैः ।

सुरसमुपवर्णितमत्रामन्दमरन्दनिःस्यन्दिसुमनस इव सुमनसो मनस आमोददायकस्य, सप्तसप्तेरिव पङ्कशोषकस्यापि खरभावाराकरम्वितस्य, मदोन्मत्तवारणवारविदारणे पञ्चाननत्वमाकलयतोऽक्षोभलोभपारावाररसादाने ज्वलदुल्बणज्वालाजालजटिलसंवर्त्तकतामादधानस्य, निरस्तसमस्तजनताभिमानस्य कंदर्पदर्पाहिमनिकरस्य निगारणे हेलयतः, संसारावारपारपारीणस्य बालब्रह्मचारिणो भगवतः श्रीनेमिनाथस्य आजन्म यावत् मोक्षं चरितम् ।

उपन्यभान्तसुः प्रसङ्गोपनिपाति नगरारामवनमहीधर–दिक्कुमारिका–सुरासुराहेति–नेमिभ्रातृजायोक्ति –षड्ऋतु – विवाहगेहनिवर्तनसंभवकुमारिकाराजिमतिविलपन–भगवद्दीक्षा–मोहदूतसंयममन्त्रिसंवाद–संयममोहसंगर–कमलापति स्तवनादिकवर्णनम् । ग्रन्थकर्त्रा विहायेदं कस्को ग्रन्थोऽग्रन्थीति न निर्णयः ।

ग्रन्थस्यास्यादर्शपुस्तकमेकमेवास्मद्गुरुवर्यशास्त्रविशारदजैनाचार्यश्रीमद्विजयधर्मसूरीणामवापि, इति भृशमन्वग्राहिषातां तैः ।

एकस्यैवास्यानतिशुद्धस्य पुस्तकस्य साहाय्येन संपादितेऽत्र ग्रन्थे "सुदुर्निवारा मनुष्यसहकृताः भ्रान्तयः" इत्यभ्रान्तिनियममवधारयन्तोऽवतारयन्तश्च कृपां सुहृदयाः सहृदया उपेक्षिष्यन्ते ता इति ।

अभ्यर्थयमानौ

हरगोविन्द–बेचरदासौ !

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

अर्हम्

श्रीविजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमः ।

कीर्तिराजोपाध्यायविरचितम् ।

नेमिनाथमहाकाव्यम् ।

वन्दे तन्नेमिनाथस्य पदद्वन्द्वं श्रियां पदम् ।
नाथैरसेवि देवानां यद् भृङ्गैरिव पङ्कजम् ॥ १ ॥
क्रूरग्रहैरनाक्रान्ताः सदा सर्वकलान्विताः ।
चिरमत्र विजेषीरन् गुरवो नूतनेन्दवः ॥ २ ॥
नानाश्लेषरसप्रौढां हित्वा कान्तां मुनीश्वराः ।
ये चाहुस्तादृशीं वाचं वन्दनीयाः कथं न ते ? ॥ ३ ॥
यो दोषाकरमात्मानं ख्यापयन् विशदोऽपि सन् ।
विशदीकुरुते विश्वं तस्मै सभ्येन्दवे नमः ॥ ४ ॥
खलः खल इवासारः पशुकल्पश्च नीरसः ।
त्यज्यते दूरतः प्राज्ञैः काङ्क्षद्भिस्सौख्यमात्मनः ॥ ५ ॥
शास्त्रारम्भे नमस्कार्यावार्यानार्यावुभावपि ।
एतद्द्वितययोगे हि गुणागुणविवेचनम् ॥ ६ ॥

---

१ कदाग्रहैः, चन्द्रपक्षे राह्वादिखेटैः । २ सकलज्ञानयुताः, इन्दुपक्षे कला षोडशोंऽशस्तेन युताः, अत्रोपमालंकारः । ३ धर्माचार्याः पूज्या वा । ४ शान्तरसः, स्त्रीपक्षे शृङ्गाररसः । ५ मनोहरां स्त्रियं च । ६ यः सज्जनः विशदोऽपि निर्मलोऽपि सन् स्वमात्मानं दोषाकरं दूषणखनिं प्रकथयन् विश्वं विशदीकुरुते पवित्रयति, य इन्दुः विशदोऽपि श्वेतोऽपि आत्मानं दोषाकरं रात्रिकरं प्रकथयन् विश्वं सर्वं धवलीकुरुते ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

क्व श्रीनेमिजिनस्तोत्रं क्व कुण्ठेयं मतिर्मम ।
उत्पाटयितुमिच्छामि तर्जन्या मोहतो गिरिम् ॥ ७ ॥
परं प्राज्ञति मन्दोऽपि गुरुदेवप्रसादतः ।
शिक्षितो हि शुको जल्पेदपि तिर्यङ् नृभाषया ॥ ८ ॥
जडात्मकं प्रभोर्भक्तिर्मामुल्लापयतीह वा ।
सशब्दाम्भोदमालेव बलादपि कलापिनम् ॥ ९ ॥
लोकनाभ्या मध्यभागे जम्बुद्वीपोऽस्ति विश्रुतः ।
गंभीरो वर्तुलाकारो नाभिदेश इव स्त्रियाः ॥ १० ॥
षड्वर्षधराश्चित्रमनादिनिधनोऽपि सन्
लक्षयोजनमानोऽपि निस्संख्यैर्यो जनैः श्रितः ॥ ११ ॥
पार्श्वतः सर्वतो यस्तु लवणोदधिनाऽऽवृतः ।
आलीढः परिवेषेण वृत्तश्चन्द्र इवाऽऽबभौ ॥ १२ ॥
तत्राऽस्ति भारतं वर्षं कोदण्डाकारधारकम् ।
स्वश्रियां गर्वतः शङ्के लीलया वक्रतां गतम् ॥ १३ ॥
वैताढ्येन द्विधा भक्तं राजतेन रराज यत् ।
सीमन्तकेन काम्येन यथा सीमन्तिनीशिरः ॥ १४ ॥
गङ्गासिन्धुनदीयोगात् षट्खण्डं यदजायत ।
संप्राप्तप्रसराभिस्तु को वा स्त्रीभिर्न खण्डितः ? ॥ १५ ॥
तत्रासीत् परमश्रीकं नाम्ना सूर्यपुरं पुरम् ।
सर्वस्वमिव मेदिन्याः स्वभर्तेव कुलस्त्रियाः ॥ १६ ॥

---

१ अङ्गुष्ठसमीपस्थयाऽङ्गुल्या । २ अज्ञानतः । ३ प्राज्ञ इवाचरति ४ मयूरम् । ५ षड् वर्षधराः कुलगिरयो यत्र सः । ६ जनैः लोकैः । ७ कोदण्डः धनुः । ८ रुप्यमयेन । ९ सीमन्तकः 'सेंथो' इति भाषायाम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

न मन्दोऽत्र जनः कोऽपि परं मन्दो यदि ग्रहः ।
वियोगो नापि दम्पत्योर्वि-र्योगस्तु परं वने ॥ १७ ॥
वधोऽन्तरङ्गशत्रूणां यत्रान्येषामसम्भवात् ।
न्यायवद्भूपतेर्भावादुदयो धर्मचारिणाम् ॥ १८ ॥
मन्दाक्षसंवृताङ्गोऽपि न मन्दाक्षकुरूपभाक् ।
सदापीडोऽपि यत्रासीद् विपीडो माननीजनः ॥ १९ ॥
रत्नश्रेणिचिता यत्र पाण्डुरा दधिपिण्डतः ।
आवासाः श्रीमतां रेजुः हिमाद्रेर्दारका इव ॥ २० ॥
भुजङ्गसङ्गनिर्विण्णा वक्षःस्खलितकञ्चुकाः ।
दृष्ट्वैव घूर्णयन्त्यत्र सर्पिणीवत् पणाङ्गनाः ॥ २१ ॥
यत्र यूनां परीरम्भात् त्रुटद्धारा वधूजनाः ।
स्मरं वर्धापयन्तीवोच्छलद्भिर्मौक्तिकाऽक्षतैः ॥ २२ ॥
पावनं यौवनं यूनां यत्र क्षेत्रमिवाशुभत् ।
बहुधान्योपकृच्चारु-वल्लभारागकारणम् ॥ २३ ॥
भोगि-पुण्यजन-श्रीदैः श्रितत्वाद् यत्परं पुरम् ।
भोगवत्य-लका-लङ्कासान्निपात इवाभवत् ॥ २४ ॥
युवानः खलवद् यत्र ना-र्यालिङ्गनलालसाः ।

---

१ मूर्खः । २ कुग्रहः शनिर्वा । ३ वीनां पक्षिणां योगः । ४ लज्जया गोपितदेह इत्यर्थः । ५ अपद्विन्द्रियाणि कुत्सितरूपं च भजते, तादृशो न । ६ प्रधानशेखरः । ७ विगता पीडा यस्मात् स विपीडः । ८ यौवनं बहुधा बहुप्रकारेण, परोपकारसारं वल्लभारागहेतुः, क्षेत्रं बहुधान्यस्य प्रभूतान्नस्य, उपकारकं सत् चारवो ये वल्लाः तेषां भारः समूहः, अगाश्च वृक्षास्तेषां कारणम् । ९ नारीणामालिङ्गने तस्मिन् लालसाः, पक्षे आर्याणामुत्तमानां सङ्गे लालसा अत्यन्तमभिलाषुका न, खलत्वात् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

दूषयन्ति कलाकेलीमुपमातीवविग्रहैः ॥ २५ ॥
किंकिणीनाददम्भेन पुण्ये ननु प्रेरयन्निव ।
यत्राभितश्चलत्युच्चैर्विहाराणां ध्वजव्रजः ॥ २६ ॥
राराजीत्यापणश्रेणिराराजद्वारगोपुरम् ।
नानावस्तूनि बिभ्राणा नाऽनानन्दितनागरा ॥ २७ ॥
दलैरिवैन्दवैर्दृब्धा हिमपिण्डमया इव ।
प्रासादा भ्रेजिरे राज्ञां यत्र स्फाटिकभित्तयः ॥२८॥ युग्मम्.
गंभीरा बन्धुराकारा जललावण्यपूरिताः ।
वाप्यश्चकाशिरे यत्र कान्तानामिव नाभयः ॥ २९ ॥
विचित्रोपलविच्छित्तिर्वर्तुलाकारसंस्थितिः ।
प्राकारा रुरुचे यस्य भूदेव्या इव कुण्डलम् ॥ ३० ॥
कोमलाङ्ग्यो लताकान्ताः प्रवृत्ता यस्य कानने ।
पुष्पवत्योऽप्यहो चित्रं तरुणा-लिङ्गनं व्यधुः ॥ ३१ ॥
दरिद्रैः शीतला रात्रिर्दुःखेन त्याज्यतेऽम्बरम् ।
नवोढा-तरुणैर्यत्र दुःखेन त्याज्यतेऽम्बरम् ॥ ३२ ॥
समुद्रदयिता भाति गणिकेव यदन्तिके ।
भुजङ्गान्तरसास्वादा वेणीमोहितनागरा ॥ ३३ ॥
सा कापि रम्यहर्म्यश्रीः शोभा वप्रस्य कापि सा ।
पुरस्य तस्य यां वीक्ष्य न कम्पयति कः शिरः? ॥ ३४ ॥
यथार्थाख्योऽभवत्तत्र समुद्रविजयो नृपः ।
आसमुद्रं यतो वैरिविजयोऽनेन निर्ममे ॥ ३५ ॥

---

१ विग्रहः कायः कलहो वा । २ रजस्वलाः कुसुमवत्यश्च । ३ तरुणेन वयस्थेन आलिङ्गनं व्यधुः, पक्षे तरुणा वृक्षेण इत्यसमस्तं पदम् । ४ खम् । ५ वस्त्रम् । ६ भुजङ्गः सर्पः, वेश्यापतिर्वा । ७ वेणी प्रवाहः, कबरी वा ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

यो विद्विषां श्रिया सार्धं जग्राह पितुरासनम् ।
जहार चार्थिनां दौःस्थ्यं पौरुषेण सह द्विषाम् ॥ ३६ ॥
बाणभापितगोभर्ता यो वैशोप्सितदर्शनः ।
रंगकुशलताहारी चण्डषण्ड इवावभौ ॥ ३७ ॥
यमन्यराजराजेभ्यः प्रतिजग्मुः श्रियोऽखिलाः ।
प्रस्तावे पितृसद्मभ्यो भर्तारमिव कन्यकाः ॥ ३८ ॥
विभूतिसदृशी शक्तिः शक्तेरनुगुणा क्रिया ।
क्रियया सदृशी ख्यातिः ख्यातेरनुगुणं यशः ॥ ३९ ॥
यशसा सदृशं रूपं रूपेण सदृशं वयः ।
परं वयोऽधिका बुद्धिरेतस्य समजायत ॥ ४० ॥
प्रतिपक्षैः सपक्षैश्च दुष्प्रेक्ष्यः प्रेक्ष्य एव सः ।
कौशिकैश्चक्रवाकैश्च चण्डरोचिरिवाभवत् ॥ ४१ ॥
प्राणेभ्योऽपि धनेभ्योऽपि योषिद्भ्योप्यधिकं प्रियम् ।
सोऽमंस्त मेदिनीजानिर्विशुद्धं धर्ममार्हतम् ॥ ४२ ॥
क्लीवत्वं केवला क्षान्तिश्चण्डत्वमविवेकिता ।
द्वाभ्यामतः समेताभ्यां सोऽर्थसिद्धिममन्यत ॥ ४३ ॥
काले वर्षति पर्जन्यः सूते रत्नानि मेदिनी ।
प्रजाश्चिराय जीवन्ति तस्मिन् भुञ्जति भूतलम् ॥ ४४ ॥
न कार्पण्यात्, परं स्थित्यै सोऽकार्षीद् धनसंचयम् ।
आकाराय ललौ लोकाद् भागधेयं न तृष्णया ॥ ४५ ॥
गोगोप्तृत्वात् सुपर्वत्वाद् वधात् परवलस्य च ।

---

१ पृथ्वीपतयः बलिवर्दाश्च । २ वशा स्त्री गौश्च । ३ चक्रैः । ४ सूर्यः । ५ पालयति । ६ भागधेयः करः । ७ गोः भुवः पक्षे स्वर्गस्य रक्षकत्वात् । ८ शोभनपर्वत्वात्, पक्षे देवत्वाद् । ९ वैरिबलस्य, पक्षे दैत्यविशेषस्य ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

स्वामित्वाज्जयवाहिन्याः स देवेन्द्रतुलां दधौ ॥ ४६ ॥
न्यायबुद्धिमतोऽमात्यानन्तर्वाणिशिरोमणीन् ।
स संजग्राह भूभर्ता विनेयानिव सद्गुरुः ॥ ४७ ॥
स एकोऽपि जगज्जेता सेनालीढः किमुच्यते ।
केवलोऽपि वली सिंहः किं पुनर्व्यूढकंकटः ॥ ४८ ॥
तीव्ररस्माविवोद्दण्डे भूपेऽस्मिन्नुदिते सति ।
निस्तेजा ग्रहमालेव पराऽस्थाद्राजमण्डली ॥ ४९ ॥
तस्य नीतिमतो राज्ये विवाहे करपीडनम् ।
न पुनः पौरलोकेषु संजातं करपीडनम् ॥ ५० ॥
त्रिवर्गसाधने ह्येष परस्परमवाधया ।
प्रावृतत्त्रिजगत्सृष्टिविधौ कमलभूरिव ॥ ५१ ॥
वज्रदण्डायते सोऽयं प्रत्यनीकमहीभुजाम् ।
कल्पद्रुमायते कामं पादद्वन्द्वोपजीविनाम् ॥ ५२ ॥
भूपः स एव दक्षोऽभून्न्यायान्यायाविचारणे ।
क्षीरनीरविवेके हि हंस एव प्रशस्यते ॥ ५३ ॥
समृद्धमभजद्राज्यं स समस्त-नयाऽमलम् ।
कामीव कामिनीकायं ससम-स्तन-यामलम् ॥ ५४ ॥
रूपलावण्यसम्पन्ना शिवादेवीति नामतः ।
जयश्रीरिव मूर्ताऽस्य वभूव सहचारिणी ॥ ५५ ॥
लेभे सतीषु या रेखां धीषु दण्डा मतिर्यथा ।

---

१ जयेनोपलक्षिता वाहिनी चमूः तस्याः, पक्षे इन्द्राण्याः । २ अन्तर्वाणिः शास्त्रवित् । ३ 'सन्नद्धो वर्मितः सज्जो दंशितो व्यूढकंकटः' इत्यमरः । ४ परापूर्वस्य 'असूच् क्षेपणे' इत्यस्याद्यतन्यां रूपम्, परास्ताऽऽसीदित्यर्थः । ५ करः भागधेयः । ६ कमलभूः ब्रह्मा । ७ वज्रदण्ड इवाचरति । ८ प्रत्यनीकः शत्रुः । ९ समस्ता नया राजनीतयः, तैरमलं पवित्रम् । १० समेन-तुल्येन, सश्रीकेन वा स्तनयामलेन-कुचयुग्मेन, सह वर्तत इति

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

पुरोगतां कुलस्त्रीषु वचःकलाः कलास्विव ॥ ५६ ॥
यथात्मीयैर्गुणग्रामैः शारदेन्दुसहोदरैः ।
पवित्रीक्रियते धात्री जलौघैरिव गंगया ॥ ५७ ॥
सुशीला सा महादेवी धर्मवान् स नराधिपः ।
तयोर्योगेऽनुरूपेऽभूत् प्रयासः सफलो विधेः ॥ ५८ ॥
अन्यदा सा शिवादेवी सुखशय्यागता निशि ।
किञ्चित् स्वपिति जागर्ति प्रदोपे पद्मिनी यथा ॥ ५९ ॥
अस्मिन्नवसरे च्युत्वा विमानादपराजितात् ।
द्वाविंशः श्रीजिनाधीशस्तस्याः कुक्षाववातरत् ॥ ६० ॥

परिहृतपरजन्माहारकायप्रचारः
सुचिरममरलोके दिव्यभोगांश्च भुक्त्वा ।
प्रकटितशुभयोगे कार्तिकस्याद्यपक्षे
प्रभुरवतरति स्म द्वादशीवासतेय्याम् ॥ ६१ ॥

उदारताराग्रहपूगपूर्णा नभःस्थली तालतमालवर्णा ।
मुक्ताभृता शीतगुवल्लभाया रराज वैडूर्यकरण्डकेव ॥६२॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनेन्द्रचरिते
महाकाव्ये च्यवनकल्याणिकवर्णनो नाम प्रथमः सर्गः

कर्तरि क्तः । वासतेयी रात्रिः । चन्द्रप्रियायाः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

द्वितीयः सर्गः

अथापतन्तं करिणं नभःस्थलात्
पीनाङ्गमुच्चं धवलं झरन्मदम् ।
प्राप्तोपमं निर्झरवारिधारिणा
स्वप्ने शिवा प्रैक्षत सा हिमाद्रिणा ॥ १ ॥
पीनं दधानं कुकुदं समुन्नतं
नीहारमुक्ताहरहंसपाण्डुरम् ।
सर्वाङ्गपुष्टं वृषभं शुभाकृतिं
व्यक्तं समुत्कीर्णमिवेन्दुमण्डलात् ॥ २ ॥
पिशंगवासाः किमयं नरायणः
सुवर्णकायः किमयं विहङ्गमः ।
सविस्मयं तर्कितमेवमादितः
सिंहं स्फुरत्काञ्चनचारुकेसरम् ॥ ३ ॥
संस्नाप्यमानां शुभगाकृतिं श्रियं
श्च्योतद्रसौ पीनकुचौ च बिभ्रतीम् ।
सुधाभुजामङ्गभवार्तिशान्तये
न्यस्तौ विधात्रेह सुधाघटाविव ॥ ४ ॥
पुष्पस्रजं सौरभगौरवोज्वलां
प्रलम्बरोलम्बकदम्बकाकुलाम् ।
करम्बितां गारुडरत्नभङ्गिभि-
रिवावदातस्फटिकाक्षमालिकाम् ॥ ५ ॥

---

१ प्रभुजननी । २ पीताम्बरः । ३ क्रियाविशेषणमेतत् । ४ देवानाम्
५ रोलम्बकदम्बकैः भृङ्गसमूहैः, आकुलां व्याप्ताम् । ६ स्यूताम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सुधामयं वर्तुलचन्द्रमण्डलं
  मध्येस्फुरच्छ्यामललक्षणेक्षणम्[1] ।
चन्द्रोपलस्थालमिवोल्लसत्पयो
  हरिन्मणीमण्डितमध्यमण्डलम् ॥ ६ ॥

मातर्यथाहं निधिरुग्रतेजसां
  भावी तथा ते तनयस्तमस्तुदाम् ।
इति प्रजल्पन्तमिवाधिदीधितिं[2]
  दिवाकरं व्योमतटाकसारसम् ॥ ७ ॥

इन्द्रध्वजं कैरवपांसुपाण्डुरं
  वर्णैर्विभक्तं कलकिंकिणीस्वरम् ।
देवावतारप्रमदादिवोच्चकै-
  र्नृत्यन्तमल्पानिलधूतपल्लवैः ॥ ८ ॥

मणीवकैः[3] संवलितैः[4] शितच्छदैः
  संशोभिकण्ठं कलसं जलप्लुतम् ।
फणीन्द्रचूडामणिमण्डितस्फटै-
  र्व्याप्तं सुधाकुण्डमिवामलं लघु ॥ ९ ॥

सरः प्रफुल्लाम्बुजषण्डमण्डितं[5]
  पूर्णं समन्तादतिशुद्धवारिणा ।
अगण्यकारुण्यरसेन पूरितं
  मौनीश्वरं चित्तमिव प्रसादयुक् ॥ १० ॥

अलब्धमध्योऽस्मि यथा जलैरहं
  गुणैस्तथाऽयं भविताऽर्भकोऽम्ब ! हे ।

---

१ मध्ये स्फुरतः श्यामललक्षणस्य चिह्नस्य ईक्षणं दर्शनं यत्र तत् । २ अधिककिरणम् । ३ पुष्पैः । ४ मिश्रितैः । ५ अब्जादिसमूहे षण्डः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

इतीव संसूचयितुं समुद्यतं
निधिं जलानां लुलदूर्मिसंकुलम् ॥ ११ ॥
मनुष्यवाग्गोचरतीतवर्णनं
स्फुरद्विमानं कलकिंकिणीक्वणम् ।
तीर्थाधिनाथं किल संप्रहेठितुं
समागतं क्षोणितलेऽपराजितम् ॥ १२ ॥
किं तारकाणां वत सन्निपातः
किं वा प्रदीप्रप्रदीपराशिः ।
उत्पादयन्तं मनसीति तर्कं
विचित्ररत्नोच्चयमिद्धरोकम् ॥ १३ ॥
विकस्वराङ्गारकणस्वरूपं
धूमध्वजं धूसरधूममुक्तम् ।
बिभ्राणमुष्माणमतीव तीक्ष्णं
शोणाश्मनां राशिमिवाधिकान्तिम् ॥ १४ ॥
(चतुर्दशकुलकम्.)

दशार्हपृथ्वीपतिपट्टराज्ञी
स्वप्नान् प्रधानानधिगम्य सामून् ।
मोहैकमुद्रां त्यजति स्म निद्रां
भास्वन्मयूखानरविन्दनीव ॥ १५ ॥
उत्थाय देवी शयनीयतस्ततो
जगाम भर्त्रा समधिष्ठितां भुवम्

---

१ अतीतार्थकस्तीतशब्दः । २ प्रभोर्गमने श्रमो भविष्यतीति स्वस्मिन् प्रस्थाप्य भुवि सम्प्रहेठितुं मोक्तुं समागतमिव । ३ तन्नामकं विमानं यस्माच्च्युत्वा प्रभुः शिवाकुक्षाववातरत् । ४ 'रोकोऽशौ' इति हैमः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

विस्मेरचामीकर[1]वारिजासना
लक्ष्मीर्यथा राहु[2]रिपोरुरःस्थलीम् ॥ १६ ॥
आगच्छ पद्माक्षि[3] ! निषीद चात्र
प्रयोजनं किं ? प्रतिपादयस्व ।
तां वीक्ष्य मत्तेभगतिं सहर्षां
गुर्वीं जगादेति गिरं नरेन्द्रः ॥ १७ ॥
देहद्युतिद्योतितदिग्विभागा
सुस्निग्धकेशाञ्जनवेणिदण्डा ।
स्नेहप्लुता सोज्वलदीपिकेव
रराज राज्ञः पुरतो निषण्णा ॥ १८ ॥
स्वामिन्निदानीं सुखतल्पगाहं
चतुर्दश स्वप्नवरान् ददर्श ।
तेषां विचारामृतमापिपासु-
र्युष्मन्मुखेन्दोरिति सा जजल्प ॥ १९ ॥
स्वप्नानथोक्तान् प्रिययाऽवगृह्य ता-
नीहामविक्षन्नृपतिर्धियां निधिः ।
सम्प्रश्नवाक्यानि विनेयमालयो-
पढौकितानि प्रवरो गुरुर्यथा ॥ २० ॥
निजाननाम्भोरुहसौरभश्रिया
प्रियास्य[4]पद्मं प्रतिवासयन्नथ ।
स्वप्नार्थमर्घ्यं सुविचार्य धीरधी-
रिति स्फुटार्थां गिरमाददे नृपः ॥ २१ ॥

---

१ चामीकरं सुवर्णम् । २ विष्णोः । ३ बहुव्रीहौ "सक्थ्यक्ष्णः स्वाङ्गे" इति टे स्त्रियां ङ्यन्तस्य रूपम् । ४ आस्यं मुखम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.   Jin Gun Aaradhak Trust

चतुर्दशानां जगतामधीश्वरं
चतुर्दशप्राणिगणाभयप्रदम् ।
चतुर्दशस्वप्नविलोकनात् प्रिये !
चतुर्दिगीड्यं प्रसविष्यसे सुतम् ॥ २२ ॥

यो मुक्तसत्पोतवया दृढासनो
दोर्दण्डशुण्डोद्धृतदुष्टविष्टरः ।
स्फुरन्मदाम्भःकटकातिदुर्गमो
हस्तीव भावी परवारणोऽसकौ ॥ २३ ॥

अलङ्करिष्णूग्रसमग्रयादवा-
नपत्यरत्नं शुभमेकमप्यदः ।
यथा वयःपावनयौवनं वयः
सर्वान् शरीरावयवान् शरीरिणः ॥ २४ ॥

अपश्चिमो ज्ञानवतां विपश्चितां
धुरि स्थितस्त्यागवतां महीभृताम् ।
पूर्वाभिधेयो युधि शौर्यशालिनां
भावी सुतस्ते प्रथमो यशस्विनाम् ॥ २५ ॥

स्कन्धप्रबन्धाधिकशोभयाऽन्वितो
वित्रास्य कम्रान् सकलाऽन्यगोपतीन् ।
अनन्यसामान्यनिजौजसा हठा-
दाक्रम्य गां षण्ड इवैष भोक्ष्यते ॥ २६ ॥

अद्यास्मदीयः किल यादवान्वयो
बभूव भद्रे ! परमर्द्धिभाजनम् ।
सम्भाव्यमेयोन्नतिमङ्गले कुले

---

१ स्तुत्यम् । २ विष्टरं पीठं वृक्षश्च । ३ कटकः सैन्यं गिरिनितम्बश्च । ४ वैरिवारणः पक्षे प्रधानगजः । ५ प्रथमः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

यतोऽवतारो महतां समीष्यते ॥ २७ ॥
मुखाब्जहर्म्यैष्ठिकपाटसम्पुटं
संयोज्य खिन्नेव सदर्थसङ्गिनी ।
इत्याशुदित्वा रसनासनेऽथ सा
सुखं विशश्राम नरेन्द्रभारती ॥ २८ ॥
ततस्तथेति पतिपद्य हर्षिता
गत्वा नरेन्द्रानुमतेर्निजास्पदम् ।
निनाय दुःस्वप्नभयेन जाग्रती
राज्ञी निशां धर्मकथादिकौतुकैः ॥ २९ ॥
रात्रिस्त्रिया मुग्धतया तमोऽञ्जनै-
र्दिग्धानि काष्ठा[1]तनयामुखान्यथ ।
प्रक्षालयत् पूष[2]मयूपपाथसा
देव्या विभातं ददृशे स्वतातवद् ॥ ३० ॥
यत्रा[3]गते पूरुषपुंगवाः सदा
विलासशय्याभ्य उदस्थुरुच्चकैः ।
अभ्यागतेषु प्रतिपत्तिवेदिनः
खल्वौचितीं न स्खलयन्ति कुत्रचिद् ॥ ३१ ॥
यत्रेन्दुरस्ताचलचूलिकाश्रयी
बभूव यावद्गलदंशुमण्डलः ।
म्लानानना तावदभूत् कुमुद्वती
कुलाङ्गनानां चरितं ह्यदः स्फुटम् ॥ ३२ ॥
यस्मिंश्च राका[4]परिभोगकल्काद्
युक्तं यदिन्दोः परिहीयते श्रीः ।

---

१ दिक्कुमारिकावदनानि । २ रविकिरणजलेन । ३ प्रभ ाते । ४ राका पौर्णमासी सरजाः कन्या च ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सप्तर्षिभिस्तत्किमिहापराद्धं
प्रास्तंप्रभास्तेऽपि यतो बभूवुः ॥ ३३ ॥
नभःस्थलं ग्लानविभोडुमण्डलं
यत्रान्वकार्षीत् सरसः श्रियं श्रिया ।
निद्रायमाणाऽपरिमाणकैरवा-
वलिभिरालीढविनीलपाथसः ॥ ३४ ॥
यत्रारुणं केवलमिन्दुकान्तया
संतज्यते चित्रभमम्बरं वरम् ।
शोकादिव प्राणपतेर्महत्तमा-
दस्तं प्रयातस्य तुषाररोचिषः ॥ ३५ ॥
संवेशनेन श्लथभूषणाम्बराः
स्वकान्तरक्ताः शुचयः पतिव्रताः
आवव्रिरे यत्र ससंभ्रमा वपु-
र्भानोः करस्पर्शमहाभयादिव ॥ ३६ ॥
जिनं च जैनाः सुगतं च सौगताः
शिवं च शैवाः कपिलं च कापिलाः
यस्मिंश्च दध्युर्मुखजाश्चतुर्मुखं
कांश्चिन्न लौकायतिकास्तु देवताम् ॥ ३७ ॥
यस्मिन् स्वचेतोऽभिमतार्थसिद्धये
परेण संन्यस्तमुदग्रसाधनम् ।
निर्जप्रयोगैः प्रतिबाधितुं क्वचि-

---

१ निस्तेजसः । २ रात्र्या । ३ चित्राणि भानि नक्षत्राणि यत्र तत्, पक्षे चित्रैर्भातीति-चित्रभं वस्त्रम् । ४ चन्द्रस्य । ५ संभोगेन स्वापेन वा । ६ नास्तिकाः । ७ उन्नतं सैन्यमनुमानं च । ८ स्वकार्यैरनुमानैर्व्यापारैश्च ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

दैच्छन् धरित्रीपतयश्च तार्किकाः ॥ ३८ ॥
नक्षत्रमुक्ताकणमण्डिताम्बरा
समुल्लसत्कैरवचारुलोचना ।
चन्द्रं परद्वीपविवर्तिनं पतिं
यत्रानुयातीव रुती विभावरी ॥ ३९ ॥
यत्रोदितं वीक्ष्य रविं दरीषु सं-
निमील्य चक्षूंषि पतन्ति कौशिकाः ।
परश्रियं द्रष्टुमशुक्नुवत्तमा
भवन्त्यजस्रं लघवो ह्यवाङ्मुखाः ॥ ४० ॥
ध्याने मनः स्वं मुनिभिर्विलम्बितं
विलम्बितं कर्कशरोचिषा तमः ।
सुष्वाप यस्मिन् कुमुदं प्रभासितं
प्रभासितं पङ्कजबान्धवोपलैः ॥ ४१ ॥
यत्र भ्रमद्भ्रामरचुम्बिताननी-
मवेक्ष्य कोपादिव मूर्ध्नि पद्मिनीम् ।
स्वप्रेयसीं लोहितमूर्तिमावहन्
कठोरपादैर्निजघान तापनः ॥ ४२ ॥
यस्मिन् सवित्रा नलिनी स्वपादै-
र्विमृद्यमानाऽप्यलमुल्ललास ।
ही प्रेम तद् यद्वशवर्तिचित्तः
प्रत्येति दुःखं सुखरूपमेव ॥ ४३ ॥
यस्मिन् विवस्वानुदयी महीरुहां
नित्यं तदंशुप्रतिरोधिनामपि ।
छायामतुच्छां वितनोति सर्वतः

१ सूर्यकान्तैः । २ रविः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सन्तो हि शत्रुष्वपि पथ्यकारिणः ॥ ४४ ॥
तमस्ततेर्यत्र विडम्बकोऽप्यसौ
रविर्न लेभे मुनिलोकतुल्यताम् ।
एकस्तु भा-वार-करम्बितात्मको[1]
भावा-र-हीनो[2] विदितोऽपरो यतः ॥ ४५ ॥
खेटातिचारप्रविशुद्धिकर्मठाः[3]
श्रेयस्तमोराशिविचारणक्षमाः[4] ।
अनेकधा योगनिलीनदृष्टयो
यत्रर्षयो ज्योतिषका इवाबभौ ॥ ४६ ॥
आमोदवत्कोकनदव्रजानां[5]
मरालवीनामवला नवीनाः[6] ।
आमोदवत्कोकनदव्रजानां[7]
कुर्वन्ति यस्मिन् विशकल्पवर्तम् ॥ ४७ ॥
दिवामुखं कोकनितम्बिनीसुखं[8]
तादृग्विधं वीक्ष्य विचक्षणास्ततः ।
इत्यूचिरे चन्दनशीतला गिरः
तं मागधा बोधयितुं नरेश्वरम् ॥ ४८ ॥
प्रातःक्षणाद्गलितकान्तिरसौ शशाङ्को
व्यक्तं व्यनक्ति कमलां चपलां नरेन्द्र ! ।

---

१ प्रभासमूहेन व्याप्तं स्वरूपं यस्यासौ । २ अरीणां समूह आरं भावश्चासौ–अन्तरङ्गं च तद् आरं च तेन रहितः । ३ पापव्रतमालिन्यशोधनशूराः, पक्षे ग्रहातिचारशुद्धिकारकाः । ४ तमोराशिः पुण्यपापनां राहुमेषादीनां वा राशिः । ५ आमोदवन्तः-सप्रमोदाः, कोकाश्चक्रवाका यत्र, स चासौ नदश्च तं व्रजन्ति तेषाम् । ६ हंसपक्षिणाम् । ७ आमोदवन्ति च तानि कोकनदानि–रक्तोत्पलानि, तेषां व्रजानां विशकल्पवर्तेऽन्वयः । ८ नितम्बिनी ललना ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

निद्रामतो जहिहि भो भव जागरूको
देवं जिनं स्मर विधेहि विभातकृत्यम् ॥ ४९ ॥
वैवस्वतैः किरणवाणगणैः प्रभिन्नं
देव ! त्वदीयरिपुचक्रमिवान्धकारम् ।
नंष्ट्वाऽधुना प्रविशति स्म दिगन्तमेतत्
काऽन्या गतिर्वलिनिपीडितकातरस्य ॥ ५० ॥
सिन्दूर-दाडिम-जपाकुसुमप्रभेण
नव्येन देव ! रविणा तव तेजसा च ।
रक्तीकृते सपदि भूगतवस्तुजाते
कैलास एष किल राजति कुङ्कुमाभः ॥ ५१ ॥
भर्तुः क्षये परिजनः क्षयमेति पूर्वं
तस्योदयेऽभ्युदयमश्नुति देव ! नूनम् ।
क्षीणौ प्रगेऽत्र रजनी-रजनीश्वरौ य-
दुद्गच्छतः स्म दिवसो दिवसाधिपश्च ॥ ५२ ॥
प्रत्यग्रजाग्रदरविन्दमरन्दविन्दु-
ग्रासाग्रसंग्रहणलोलुभ एव भृङ्गः ।
राजन् ! पतत्यतिरसाद् नलिनीवनाङ्के
चक्षुर्यथा प्रणयिनीवदने प्रियस्य ॥ ५३ ॥
निद्रासुखं समनुभूय चिराय रात्रा-
वुद्धूतशृंखलरवं परिवर्त्य पार्श्वम् ।
प्राप्य प्रबोधमपि देव ! गजेन्द्र एष
नोन्मीलयत्यलसनेत्रयुगं मदान्धः ॥ ५४ ॥
हेषारवं विदधतां दधतां महांसि
गत्यानिलं च जयतां तव मन्दुरायाम् ।

१ तेजांसि । २ अश्वशालायाम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.   Jin Gun Aaradhak Trust

राजेन्द्र ! सैन्धवदलानि तुरङ्गमाणां
खण्डोज्वलान्युपनयन्ति तुरङ्गपालाः ॥ ५५ ॥
एतानि तानि तव सुन्दरमन्दिरस्य
द्वारे तथा निखिलदेवनिकेतनेषु ।
प्राभातिकानि निनदन्ति परःशतानि
तूर्याणि देव ! जयमङ्गलसूचकानि ॥ ५६ ॥
सपदि देव ! रथाङ्गविहङ्गमाः
कथमपि व्यतिलङ्घितरात्रयः ।
समधिगम्य निजप्रमदा मुदा
विरहिता-रहिता ननृतुस्तराम् ॥ ५७ ॥
शुकविना मरुदध्वनि लीयते
तदनु चूतफलेषु निलीयते ।
जठरवह्निरतश्च विलीयते
प्रमदया समदं सह लीयते ॥ ५८ ॥
नृपविशाल ! विशाऽलसमानसाः
पुर-तडाग-तडागनिवासिनः ।
सवरला वर-लाघवगामिनः
वनम-रालमरालखगा ययुः ॥ ५९ ॥
पक्वान्नभेदान् बहुधोपभुज्य
देवाहरन्ते परमोदकानि ।

---

१ रथाङ्गाश्चक्रवाकाः । २ विरहिताभिः स्वप्रियाभिः अरहिताः-सहिता इत्यर्थः । ३ आकाशे । ४ उड्डीयते । ५ तडागस्तालवृक्षः । ६ 'हंस्यां वारला वरला' इत्यादि शब्दरत्नाकरे । ७ अरालो वक्रः । ८ प्रकृष्टलड्डुकान्, पक्षे परमाण्युदकानि ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

समुद्गिरन्त्योऽस्फुटवर्णवाचो
धनाढ्यबाला इव पक्षिमालाः ॥ ६० ॥
राजेन्द्र ! पूर्वाचलचूलिकास्थः
सूर्योऽधुना विद्रुमकिंशुकाभः ।
पूर्वाङ्गनाया इव भालदेशे
काश्मीर[1]लिप्तस्तिलकश्चकास्ति ॥ ६१ ॥
आकर्ण्यैवं मागधानां मनोज्ञा
वाचः पथ्यास्तथ्यवाग् यादवेन्द्रः ।
निद्रां हित्वा प्राप्य सद्यः प्रबोधं
भ्रश्यन्माल्यं तल्पमुज्झाञ्चकार ॥ ६२ ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते
महाकाव्ये प्रभातवर्णनो नाम द्वितीयः सर्गः ।

१ काश्मीरं कुङ्कुमम्

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

तृतीयः सर्गः

प्राभातिकं कर्म समाप्य सम्यक्
समाहितो भूमिपतिः स्वतन्त्रः ।
अथाश्रयत् पर्षदि सिंहपीठं
मृगाधिपोऽद्राविव चारुशृङ्गम् ॥ १ ॥

शीर्षोच्छ्रितच्छत्रनिवारितोष्मा
सोऽधिष्ठिताष्टापदभद्रपीठः ।
जिगाय लक्ष्मीं सुरपादपाधः
शक्रस्य हेमाद्रिशिलास्थितस्य ॥ २ ॥

विलोलबालव्यजनान्तराले
तस्य प्रसन्नं मुखमावभासे ।
मरालबालद्वयमध्यवर्ति
सौवर्णमुन्निद्रमिवाम्बुजातम् ॥ ३ ॥

काम्यं प्रकृत्याऽपि तदीयरूपं
सिंहासनाश्रायि विशेषतोऽभूत् ।
मनोहरः केवल इन्द्रनीलः
पुनः सुवर्णोपरि संन्यवेशि ॥ ४ ॥

वन्द्यं तदीयं चरणारविन्दं
प्रवर्तमानं मणिपादपीठे ।
सामन्तभूपा युगपत् प्रणेमु-

---

१ तन्त्रैः प्रधानैः सहितः, प्रधानपुरुषसहित इत्यर्थः ।
२ अधिष्ठितमष्टापदस्य सुवर्णस्य भद्रपीठं सिंहासनं येन सः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

विश्रंसिचूडामणिभिः शिरोभिः ॥ ५ ॥
यं यं प्रसन्नेन्दुमुखं स राजा
विलोकयामास दृशा स्वभृत्यम् ।
शिश्लेष तं तं गुरुहर्षलक्ष्मीः
कामातुरेव प्रमदा स्वकान्तम् ॥ ६ ॥
ताम्बूलवल्लीदलरञ्जितोष्ठी
च्छन्दानुगा नीतिविनीतिपात्रम् ।
पवित्रवेषा चकमे प्रकामं
नृपं पतित्वेन सभावधूस्तम् ॥ ७ ॥
माणिक्यमुक्ताफलदीप्तदेह-
स्तुषारभूषांशुकभूषिताङ्गः ।
सुदुर्विगाह्यैः कटकैरगम्यो
दधौ तदानीं स हिमाद्रिलीलाम् ॥ ८ ॥
स्वयूथनाथैरिव यूथनाथ-
स्तारासमूहैरिव शारदेन्दुः ।
सान्द्राम्रवृक्षैरिव कल्पवृक्षो
मन्त्रिप्रधानैः स वृतो बभासे ॥ ९ ॥
तज्ज्ञेन लोकेन विचार्यमाणां
कमप्यनाख्येयरसं दधानाम् ।
कथासुधां श्रोत्रपुटैः सतर्षं
पपौ स पूर्वैः क्षितिनायकानाम् ॥ १० ॥
अथ प्रभुः स्वप्नविचारविज्ञान्
नरान् समाह्वातुमयुङ्क्त भृत्यान् ।

---

१ विनीतिः विनयः । २ अद्रिनितम्बैः पक्षे सेनाभिः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

आकारितास्तेऽप्युपतास्थिरे तैः
जयाशिषं भूमिभुजे ददानाः ॥ ११ ॥
देवः प्रिये ! को वृषभोऽयि किं गौः ?
नैवं वृषाङ्कः किमु शङ्करो ? न ।
जिनो नु चक्रीति वधूवराभ्यां
यो वक्रमुक्तः स मुदे जिनेन्द्रः ॥ १२ ॥
साम्राज्यलक्ष्मीं बुभुजे य आदौ
चारित्रलक्ष्मीं तदनु प्रपेदे ।
लेभे ततः केवलबोधलक्ष्मीं
लक्ष्मीं स वः पातु युगादिदेवः ॥ १३ ॥
विध्वंसयन्तं तमसां समूहं
प्रकाशयन्तं परितोऽर्थतत्त्वम् ।
चित्ताम्बुजे शास्त्रमणिं दधाना
रात्राविवाट्टे वणिजः प्रदीपम् ॥ १४ ॥
स्नाताः प्रशस्ताः कृतयः कृतज्ञा
वलक्ष[1]चोक्षे वसने[2] वसाना[3]ः ।
नृपाज्ञया स्वप्नविदो निषेदु-
स्ते भद्रपीठेषु पुराधृतेषु ॥ १५ ॥ युग्मम्.
चित्रैः पवित्रैः फलमाल्यवस्त्रै-
रपूपुजत् तानथ मेदिनीशः ।
नैमित्तिकाः प्रश्नकराय यस्मात्
फलानि दृष्ट्वा फलमादिशन्ति ॥ १६ ॥

---

१ धवलसुन्दरे. ''वलक्षः धवलोऽर्जुनः'' इत्यमरः,'चोक्षः सुन्दर-गीतयोः' इति हेमाचार्यपादाः । २ वस्त्रे । ३ दधतः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

अथार्धरात्रे महिषी गजादीं-
श्चतुर्दश स्वप्नवरान् ददर्श ।
तेषां फलं किम् ? प्रतिपादयध्वं
नैमित्तिकानेवमुवाच तान् सः ॥ १७ ॥

विचारयामासुरमूनुदारान्
स्वप्नान् मिथस्ते प्रथमं नृपोक्तान् ।
ततोऽगृणन्नेवममी विदग्धाः
विचार्य वाचं हि वदन्ति धीराः ॥ १८ ॥

सश्रीककल्याणमया उदाराः
स्वप्ना अमी देव ! विवृद्धिकाराः ।
एषां फलं वक्तुमनीश्वराः स्मो
जडा यदत्राङ्गिरसो[1]ऽपि वाचः ॥ १९ ॥

तथापि शास्त्रानुसृतेरमीषां
किञ्चिद् विचारं प्रतिपादयामः ।
अन्धोऽपि किं साधु न याति मार्गं
करावलम्बेन सलोचनस्य ॥ २० ॥

निशम्यतां यादवराज ! तस्मात्
स्वप्नानिमान् पश्यति या किल स्त्री ।
ब्रह्मेव तत्कुक्षिसरोरुहान्त-
श्चक्री जिनो वावतरत्यवश्यम् ॥ २१ ॥

शास्त्रानुसाराद् मतिवैभवाच्च
विभाव्यतेऽस्माभिरिदं नरेन्द्र ! ।
अवातरद् देव्युदरे जिनेन्द्रो
यत्कल्पशाखीव सुमेरुकुञ्जे ॥ २२ ॥

---

१ बृहस्पतेः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

मुदा चतुःषष्टिरमर्त्यनाथा
यं भृत्यलोका इव सेवितारः[1] ।
तत्रापरेषां सलिलान्नभाजां
तपस्विनां[2] का गणना नृपाणाम् ॥ २३ ॥

नवस्वतीतेषु शुभावहेषु
मासेषु सार्धाष्टमवासरेषु ।
देवी त्रिलोकीजनपूजनीयं
पुत्रं पवित्रं जनयिष्यतीश ! ॥ २४ ॥

नैमित्तिकानां हृदयंगमास्ता
निशम्य वाचो विमलाः क्षितीशः ।
गुरुप्रमोदाद् द्विगुणो भवन् स
मृदुस्तथेति स्म गिरं प्रवक्ति ॥ २५ ॥

तेभ्यो बुधेभ्योऽथ नृपः स याव-
ज्जीवं ददाति स्म धनं धनाढ्यः ।
वृक्षः सुराणामिव युग्मजेभ्यो
गणो निधीनामिव चक्रभृद्भ्यः ॥ २६ ॥

प्रीतास्ततः स्वप्नविदः प्रशस्यै-
राशीर्वचोभिर्नृपमभ्यनन्दन् ।
कुत्रापि किं नीतिविदः कुलिनाः
स्वाचारमार्गं व्यतिलङ्घयन्ति ? ॥ २७ ॥

हृष्टा विसृष्टाः क्षितिपेन शिष्टा
नैमित्तिकास्तेऽथ युयुर्गृहाणि ।
उत्थाय भूपोऽपि मृगेन्द्रपीठा-
दभ्यर्णवर्ती[3] स बभूव देव्याः ॥ २८ ॥

---

१ सेविष्यन्त इत्यर्थः । २ वराकाणाम् । ३ समीपस्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

स्वप्नार्थमर्थ्यं कथितं कृतज्ञैः
प्राणप्रियायै रहसि क्षितीशः ।
न्यवेदयत् स्नेहविमुग्धचेता
इष्टं यदिष्टाय निवेदनीयम् ॥ २९ ॥

तत् प्रेयसोक्तं प्रियपुत्रजन्म-
प्ररूपि वाक्यं विनयेन राज्ञी ।
श्रुत्वैवमेवेति वचो ब्रुवाणा
प्रतीच्छति स्म प्रणयार्द्रचित्ता ॥ ३० ॥

ततः प्रभृत्येव बभार गर्भं
सा यादवाधीश्वरधर्मपत्नी ।
कल्पद्रुमं मन्दरकन्दरेव
रत्नोच्चयं रोहणमेदिनीव ॥ ३१ ॥

आस्ते सुखेनाथ सुखेन शेते
सुखेन तिष्ठत्ययते सुखेन ।
भुङ्क्ते च पथ्यं यदुराजजाया
यत्नेन गर्भं परिपोषयन्ती ॥ ३२ ॥

लज्जावशाद् वक्ति न मेऽभिलाषं
वस्तूनि कानि स्पृहयालुरेषा[1] ।
सखीस्तदीया इति पृच्छति स्म
मृदुः क्षितीन्द्रः परमादरेण ॥ ३३ ॥

यो दोहदोऽस्या उदपादि देव्या-
स्तूर्णं स पूर्णः परिपूर्ण एव ।
कुत्रापि किं निर्मलपुण्यभाजां
सम्पद्यते नात्र समीहितोऽर्थः ? ॥ ३४ ॥

ये दुर्जया ये च पुरा न नेमु-
र्गर्भस्थिते स्वामिनि तेऽपि भूपाः ।

---

१ शीघ्रम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

दशार्हराजं निषिषेविरेऽरं
गुरुं विनेया इव भक्तिभाजः ॥ ३५ ॥
स्फुरत्प्रभामण्डलमण्डिताङ्गः
कालेऽथ देव्याः प्रकटीबभूव ।
पुत्रो विभक्तावयवः सुधर्मो-
पपातशय्यात इवामरेन्द्रः ॥ ३६ ॥
जगज्जनानन्दथुभन्दहेतु-[1]
र्जगत्त्रयक्लेशसमुद्रसेतुः ।
जगत्प्रभुर्यादववंशकेतु-
र्जगत् पुनाति स्म स कम्बुकेतुः[2] ॥ ३७ ॥
अप्राप्तपूर्वं सुखमापुरस्मिन्
क्षणे क्षणं नारकजन्तवोऽपि ।
महात्मनां जन्म जगत्पवित्रं
केषां प्रमोदाय न जायतीति ॥ ३८ ॥
सपदि दश दिशोऽत्रामेयनैर्मल्यमापुः
समजनि च समस्ते जीवलोके प्रकाशः ।
अपि ववुरनुकूला वायवो रेणुवर्जम्[3]
विलयमगमदापद्दौस्थ्यदुःखं पृथिव्याम् ॥ ३९ ॥
प्रसृमरकिरणाङ्गश्रीजिनादित्यकान्तं
मरकतमणिमुख्याऽमेयरत्नैरुपेतम् ।
उदयशिखरिलक्ष्मीमापदेतत् तदानीं
क्षितिपतिमुकटस्य श्रीदशार्हस्य धाम ॥ ४० ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये
जन्मकल्याणिकवर्णनो नाम तृतीयः सर्गः ।

---

१ जगज्जनानामानन्दथोरानन्दस्य भन्दस्य—कल्याणस्य च हेतुः
२ शङ्खलाञ्छन इत्यर्थः । ३ णम्प्रत्ययान्तस्य रूपम्, रेणुं
[व]र्जयित्वेत्यर्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

चतुर्थः सर्गः

सर्वासां दिक्कुमारीणां समकालं चकम्पिरे ।
आसनान्यथ सर्वत्र वृक्षा वाताहता इव ॥ १ ॥
प्रयुक्तावधयो जन्माऽज्ञासिषुस्तास्ततः प्रभोः ।
भूपाल्य इव वृत्तान्तं नीवृतः[1] प्रहितैस्पशाः[2] ॥ २ ॥
हारपुष्पावलीरम्याः पीनस्तनमहाफलाः ।
दुकूलपल्लवाः कामवल्लिका इव जंगमाः ॥ ३ ॥
सहसा प्रमदोत्फुल्लनयना दामरोचिताः[3] ।
सहसा विलसद्भ्रूषा नयनादामरोचिताः[4] ॥ ४ ॥
कर्णयोः कान्तिभिः पूर्णे दधाना मणिकुण्डले ।
सहागतौ तदास्यानि पुष्पवन्तावि[5]वेक्षितुम् ॥ ५ ॥
दिग्देव्योऽपि रसालीनाः सभ्रमा[6] अप्यविभ्रमाः[7] ।
वामा[8] अपि च नो वामा[9] भूषिता अप्यभूषिताः[10] ॥ ६ ॥
भगवज्जन्मजं मोदममान्तमिव चान्तरा ।
वहन्त्यो वहिरङ्गेऽपि प्रभामण्डलदम्भतः ॥ ७ ॥
ततश्च दिक्कुमार्योऽष्टावूर्ध्वलोकादुपाययुः

---

१ जनपदात् । २ प्रहिताः-प्रेषिताः स्पशाः-चराः याभ्यस्ताः । ३ पुष्पमालाभूषिताः । ४ नयं नदन्तीति नयनादाः, तेच तेऽमराश्च नयनादामराः, तेषामुचिता योग्याः । ५ सूर्याचन्द्रमसौ । ६ सविलासाः । ७ नास्ति विभ्रमो यासां ताः, भ्रमरहिता इत्यर्थः । ८ रम्याः स्त्रियो वा । ९ प्रतिकूलाः । १० भुव्युषिता भूषिताः, न तथेति अविभूषिताः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

वृक्षाद् भृङ्ग्य इवाम्भोजं शिवायाः सूतिकागृहम् ॥ ८ ॥

षड्भिः कुलकम्.

तास्त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य जगन्नाथं च मातरम् ।
प्रणिपत्य च सानन्दमनिन्द्यमिदमूचिरे ॥ ९ ॥

जय त्वं देवदेवेन्द्रमानवेन्द्रस्तुतक्रम ! ।
नमस्तुभ्यं शिवे ! मातर्जगदानन्दनन्दने ! ॥ १० ॥

गौर्याः लम्बोदरः पुत्रः श्रियोऽनङ्गस्तु नन्दनः ।
कयोपमीयसे मातः ! सर्वाङ्गोत्कृष्टनन्दने ! ॥ ११ ॥

अज्ञानप्रसवा नित्यं वल्लिका त्रिदिवौकसाम् ।
सर्वज्ञप्रसवे ! मातः ! कथं तव तयोपमा ॥ १२ ॥

स्त्रीजातिरद्य निन्द्यापि श्लाघनीया जगत्त्रये ।
यतः सर्वगुणावासः प्रादुरासीज्जगद्गुरुः ॥ १३ ॥

पुरुषेष्वेष एवाम्ब ! जातस्ते सूनुरुत्तमः ।
किं स्युः सुमेरुषण्डेषु[1] सर्वे वृक्षाः सुरद्रुमाः ? ॥ १४ ॥

न भेतव्यं त्वया देवि ! जन्म ज्ञात्वा जिनेशितुः ।
सूतिकर्म वयं कर्तुं दिक्कुमार्यः स्म आगताः ॥ १५ ॥

निवेद्यात्मानमेवं ताः परितः सूतिकागृहम् ।
जह्रुः संवर्तवातेनाऽऽ[2] योजनादशुचीनणून् ॥ १६ ॥

एताः संहृत्य संवर्तं तत्कालमिन्द्रजालवत् ।
निषेदुस्तत्र गायन्त्यो गुणग्रामान् जिनाम्बयोः ॥ १७ ॥

वक्षस्थललुलन्माल्या[3] रत्नाभरणभूषिताः ।
भृशं तद्भावमापन्नाः[4] साक्षादिव मरुल्लताः ॥ १८ ॥

मेखलाकिङ्किणीनादवाचालजघनस्थलाः ।
ता अधोलोकतोऽप्यष्टावरिष्टं[5] समुपागमन् ॥ १९ ॥ युग्मम्.

---

१ षण्डं वनम् । २ योजनमभिव्याप्येत्यर्थः । ३ माल्यं माला । ४ देवीरूपम् । ५ सूतिकागृहम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

इमा अपि निवेद्य स्वं प्राग्वच्च सौम्यदुर्दिनम् ।
उर्ध्वं विचक्रिरे मेघं दीपिका इव कज्जलम् ॥ २० ॥
वर्षन् गन्धाम्बुपाथोदो भूतले योजनावधौ ।
निन्ये समं रजस्तापौ तमोहिमे इवांशुमान् ॥ २१ ॥
पञ्चवर्णानि पुष्पाणि कुमार्यो ववृषुस्ततः ।
प्रफुल्लाः सुमनोवाल्यः पवनप्रेरिता इव ॥ २२ ॥
पतितैरपि पुष्पैस्तैर्भूतलं सुभगीकृतम् ।
विपद्यप्युपकुर्वन्ति पूतात्मानो हि निश्चितम् ॥ २३ ॥
उपरिष्टात् प्रसूनानां भ्राम्यद्भ्रमरमण्डलम् ।
अन्वकार्षीत् तदा तत्र नीलोत्तरपटश्रियम् ॥ २४ ॥
प्रजगौ गुञ्जनव्याजाद् भ्रमराली प्रभोर्गुणान् ।
मधुच्छलेन पुष्पाली ताम्बुलं प्रददे किल ॥ २५ ॥
दिक्चक्रं सुरभीचक्रे स्वसौरभ्यगुणेन तैः ।
नूनं सुमनसां[1] लोके परार्थैकफला गुणाः ॥ २६ ॥
पुष्पाम्बुवर्षमेतास्तु संवृत्य दिव्यशक्तितः ।
गायन्ति स्म गुणान् नेतुः[2] स्वोचितस्थानमास्थिताः ॥२७॥

रुचकपर्वतपूर्वदिशं पुन-
र्वसुमिताः ककुभामथ कन्यकाः ।
यदुमहीपतिमन्दिरमागमन्
जलनिधिं गिरितः सरितो यथा ॥ २८ ॥

जिनमभूर्जननीमपि पूर्ववद्
विनुनुवुर्वचसा शिरसाऽनमन् ।
स्तुतिनती विदधाति न कः सुधीः

---

१ पुष्पाणां सतां च । २ नायकस्य प्रभोः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

शुभवतो भवतोयधिमोचिनः ॥ २९ ॥
तदनु ताः सुरनाथदिशि स्थिताः
करगृहीतमनोरमदर्पणाः
भगवतो विपुलं विमलं यशः
समुदिता मुदिता विदिता जगुः ॥ ३० ॥
रुचकदक्षिणतः क्षणतस्ततो
द्विसहिताः षडमूः पुनराययुः ।
स्तनयुगेन घनेन विराजिताः
कमलकोमलकोशविडम्बिना ॥ ३१ ॥
नतजिना रविसूनुदिशि स्थिताः
करपयोजमहाकनकाकुलाः ।
मधुर-साधु-रसा जगदुः प्रभो-
रविकलं विकलङ्कमिमा यशः ॥ ३२ ॥
अष्टौ प्रतीच्या रुचकाचलस्य
कृष्टाः प्रभोः पुण्यभरैः समेत्य ।
द्राक् सूतिसद्मन्यवतेरुरेताः
प्रिया मृगाणामिव रज्जुबद्धाः ॥ ३३ ॥
स्वं ज्ञापयित्वा प्रणता निषेदुः
प्रभोः प्रतीच्यां दिशि देवतास्ताः ।
हस्ताम्बुजातैर्धुततालवृन्ता
दिग्नागकान्ता इव लोलकर्णाः ॥ ३४ ॥
प्राप्तास्तथोदग्रुचकाद्रितो याः

१ संसारसमुद्रमोचकस्य । २ पूर्वस्यामित्यर्थः । ३ मिलिताः । ४ दक्षिण-दिशि । ५ निराबाधं यथा स्यात्तथा । ६ प्रेङ्खितव्यजनाः ।

प्रकीर्णकव्यग्रकराः प्रसन्नाः ।
दिश्युत्तरस्यामवतस्थिरे ता
गृहीतकाया इव सिद्धयोऽष्टौ ॥ ३५ ॥
आगुर्विदिग्भ्यो रुचकस्य यास्तु ।
सौन्दर्यवर्यावयवाश्चतस्रः ।
ता अप्यवन्दन्त जिनं शिवां च ।
हर्षप्रकर्षाद् द्विगुणीभवन्त्यः ॥ ३६ ॥
गीतान्यथो दीपधरा लपन्त्यः
स्थिता विदिक्ष्वेव बभासिरेऽमूः ।
उपासितं देवमुपेयुरासां
कृत्वेव रूपं विदिशश्चतस्रः ॥ ३७ ॥
एयुस्तथा या रुचकाद्रिमध्य-
वासाश्चतस्रश्चतुराः कुमार्यः ।
नालं प्रभोश्चिच्छिदुराहृतास्ता
आत्मानमावेद्य जिनेन्द्रमातुः ॥ ३८ ॥
सूत्यालयात् त्रीणि पवित्ररम्भा-
गृहाणि पूर्वोत्तरदक्षिणासु ।
आशासु निर्माय तदन्तराले
पीठं चतुःशालमिमाश्च चक्रुः ॥ ३९ ॥
रात्नं विनिर्यत्किरणाकुलं तत्
पीठं विरेजे कदलीगृहान्तः ।
छन्नेऽभितः कोमलपद्मपत्रैः
स्वस्थाम्भसीव प्रतिबिम्बचन्द्रः ॥ ४० ॥
आदाय नाथं करसम्पुटेन

---

१ प्रकीर्णकं चामरम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

देवीं शिवां दत्तभुजावलम्बाः ।
एता अपाचीनिकदल्यगारे
निन्युः कुमार्यः प्रथमं विधिज्ञाः ॥ ४१ ॥
जिनं जिनाम्बां च निवेश्य पीठे
संवाहनां तत्र विधाय तज्ज्ञाः ।
उद्वर्तनं दास्य इव व्यधुस्ता
द्रव्यैरपूर्वैरनयोः शरीरे ॥ ४२ ॥
प्राचीनरम्भानिलयेऽथ नीत्वा
तौ स्नापनीयौ शुचिना जलेन ।
संस्नापयामासुरिमा अमर्यः
पुण्याधिकानाममरा हि भृत्याः ॥ ४३ ॥
गन्धसारघनसारविलेपं
कन्यका विदधिरेऽथ तदङ्गे ।
कौतुकं महदिदं यदमूषा-
मप्यनश्यदखिलः खलु तापः ॥ ४४ ॥
तीर्थनाथमथ तज्जनयित्री-
मंशुकानि परिधाप्य मृदूनि ।
योजयन्ति विमलैः स्म कुमार्यो
भूषणैरिव सुरद्रुमवल्ली ॥ ४५ ॥
विश्वभूषणमवाप्य तैः प्रभुं
भूषणैर्विरुरुचेऽधिकं श्रिया ।
निश्चितं हि परमर्द्धिहेतवे
जायतेऽधिकगुणस्य संगमः ॥ ४६ ॥
दिव्यभूषणवती शिवाधिकं

---

१ द्वितीयाद्विवचनम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

रोचते स्म रमणीयदर्शना ।
केवलाऽपि शुभगा हरिन्मणी
किं पुनः कनकसङ्गशालिनी ॥ ४७ ॥
देवता अथ शिवां सनन्दनां
निन्यिरे धनददिग्निकेतनम् ।
धर्मशास्त्रसहितां मतिं गिरः
सद्गुरोरिव विनेयमानसम् ॥ ४८ ॥
क्षुद्राद् हिमाद्रेस्त्रिदशाभियोगिकैः
गोशीर्षदारूण्युपढौकितान्यथ ।
दग्ध्वाऽनले ताश्च तदीयभस्मनो
रक्षीकृते पोट्टलिकां व्यधुस्तयोः ॥ ४९ ॥
आस्फालयन्त्योऽथ मिथोऽस्मगोलकौ
विशालतालाविव चन्द्रनिर्मलौ ।
महीधरायुर्भविता भवानिति
प्रोचुः कुमार्यः प्रभुकर्णकोटरे ॥ ५० ॥
विश्वत्रयीत्राणपरायणस्य
विश्वत्रयीमङ्गलकारिणोऽस्य ।
यन्मङ्गलाशीर्वचनं च रक्षा
स स्वामिभक्तिक्रम एव तासाम् ॥ ५१ ॥
कर्पूरकृष्णागुरुधूपधूम्रे
सूत्यालयेऽनल्पविभूषतल्पे ।
संस्थाप्य नाथं जननीं तथैताः
प्रभोर्गुणान् गातुमितः प्रवृत्ताः ॥ ५२ ॥
वाटिकर्तुपतिना यथाऽऽदृता
सत्यबोधसहिता यथा क्रिया ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

श्रीर्यथा शुचिविवेकसंगता
शक्रदिग् दिनकराश्रिता यथा ॥ ५३ ॥
नीलरत्नकलिता यथोर्मिका
द्यौर्यथाऽभिनवमेघशालिनी ।
भृङ्गयुक् कनककेतकी यथा
दृग् यथा विमलकज्जलाञ्जिता ॥ ५४ ॥
अस्मगर्भमणिकायकान्तिना
स्वामिनी सुतवरेण संयुता
निर्मलाऽखिलसतीशिरोमणी
रोचते स्म जननी शिवा तथा ॥ ५५ ॥
त्रिभिः कुलकम् ।
षट्पञ्चाशद् दिक्कुमार्यः किलैवं
भक्त्या युक्तास्तीर्थनाथस्य सम्यक् ।
सर्वं कृत्वा सूतिकृत्यं कृतज्ञाः
धन्यंमन्या स्थानमात्मीयमीयुः ॥ ५६ ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये
दिक्कुमार्यागमवर्णनो नाम चतुर्थः सर्गः

१ अङ्गुलीयकम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

पञ्चमः सर्गः

अथोर्ध्वलोके सहसा चकम्पे
जिनप्रभावश्वसनप्रणुन्नम् ।
आरूढसंक्रन्दनराजहंसं
पीठं सुधर्मासरसीपयोजम् ॥ १ ॥
आसाद्य सिंहासनकम्पनच्छलं
प्रविश्य देहेऽथ रुषा निशाचरी ।
क्षमाविवेकावहरद् बिडौजसः
छिद्रेषु नूनं प्रहरन्ति वैरिणः ॥ २ ॥
ललाटपट्टं भृकुटीभयानकं
भ्रुवौ भुजंगाविव दारुणाकृती ।
दृशः कराला ज्वलिताग्निकुण्डवत्
चण्डार्यमाभं मुखमादधेऽसकौ ॥ ३ ॥
ददंश दन्तै रुषया हरिर्निजौ
रसेन सच्या अधराविवाधरौ ।
प्रस्फोरयामास करान्वितस्ततः
क्रोधद्रुमस्योल्बणपल्लवाविव ॥ ४ ॥
अङ्गानि सर्वाण्यपि वासवस्य
विकारमीयुः समकालमेवम् ।
समागते हि व्यसने विवेकी
धैर्यावलम्बं विरलः करोति ॥ ५ ॥
पराक्रमाक्रान्तसमस्तशत्रुः
स मन्यमानस्त्रिजगत् तृणाय ।
दंदह्यमानोऽथ रुषाग्निनाऽन्तः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

क्षणं निदध्याविति वज्रपाणिः ॥ ६ ॥
कः शैलराजं शिरसा विभित्सुः ?
कर्णे मृगेन्द्रं ननु को जिघृक्षुः ? ।
जाज्वल्यमाने मम कोपवह्ना-
वद्याहुतिः कः कृपणोऽत्र भावी ॥ ७ ॥
कोऽयं वराकः शतकोटिकोटि-
दीप्रप्रदीपे भविता पतङ्गः ।
योऽचालयद् मूढमतिर्मदान्धो
मृगेन्द्रपीठं ननु मामकीनम् ॥ ८ ॥
विपक्षपक्षक्षयबद्धकक्षं
विद्युल्लतानामिव संचयं तत् ।
स्फुरत्स्फुलिङ्गं कुलिसं करालं
ध्यात्वेति यावत् स जिघृक्षति स्म ॥ ९ ॥
सेनापतिस्तावदमुं प्रणम्य
मौलौ निबद्धाञ्जलिरित्युवाच ।
प्रवर्तमाने मयि सेवकेऽस्मिन्
नाथैष ते किंविषयः प्रयासः ? ॥ १० ॥
अष्टाभिः कुलकम्

स्वस्वामिनं सेवकसाध्यकार्ये
प्रवर्तमानं तु निरुद्यमो यः ।
उर्ध्वः स्थितः पश्यति कातराक्षो
भृत्येन तेन किं विधेयमीश ! ॥ ११ ॥
यस्योपरि स्वामिपदा नु रुष्टाः
निदिश्यतां नाथ ! स सेवकाय ।
यथाऽचिरादेव तव प्रसादाद्

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

दिक्पालपूजां विदधामि तेन ॥ १२ ॥
सेनाधिपेनेत्युदितः क्षणं स
योगीव तस्थे स्थिरचित्तवृत्तिः ।
ततः प्रयुक्तावधिरुग्रधन्वा
जन्म प्रभोः प्रैक्षत पूजनीयम् ॥ १३ ॥
सुदुःसहोऽपि त्रिदशाधिपस्य
क्रोधः शशाम प्रभुदर्शनेन ।
पीयूषपानेन यथा ज्वरार्त्तिः
पयोदसेकेन यथा दवाग्निः ॥ १४ ॥
मोहादवज्ञा विहिता तवार्य !
क्षमस्व मेऽस्मादपराधमेकम् ।
भवन्तमन्यं च विराध्य यस्मा-
त्त्वामेव सत्त्वाः शरणं प्रपन्नाः ॥ १५ ॥
गृणन्निती‍न्द्रो निजदुष्कृतं त-
च्चकार मिथ्या प्रभुसाक्षिकं सः ।
निन्दन् स्वपापं गुरुपादमूले
मुक्तो भवेत् तेन यतः शरीरी ॥ १६ ॥ युग्मम्.
ससम्भ्रमोऽथो दधिपाण्डुकीर्ति-
मृगेन्द्रपीठादुदतिष्ठदिन्द्रः ।
अमन्दचन्द्रातपदर्शनीयः
प्राचीनशैलादिव शीतभानुः ॥ १७ ॥
वृष्टिं ददाना सकलासु दिक्षु
किमेतदित्याकुलितं ब्रुवाणा ।
उत्थानतो देवपतेरकस्मात्

१ चन्द्रातपः-चन्द्रिका।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सर्वाऽपि चुक्षोभ सभा सुधर्मा ॥ १८ ॥

ततश्च सप्ताष्टपदानि शक्र-
स्तीर्थंकरस्याभिमुखं चचाल ।
विलोकिते पूज्यपदारविन्दे
विवेकिनां युज्यत एवमेव ॥ १९ ॥

जगत्त्रयीनाथमदृष्टपूर्वी
नन्तास्म्यहं जम्भजितोऽपि पूर्वम् ।
इतीव हारः प्रचचाल सारो-
भिसर्पतोऽमुष्य हृदग्रलग्नः ॥ २० ॥

वामैककर्णाभरणांशुजाल-
स्यूतोत्तरासङ्गविभूषितांसः ।
संज्ञुर्जिनेन्द्रं विधिना प्रणम्य
प्रचक्रमे स्तोतुमितीन्द्र एषः ॥ २१ ॥

तुभ्यं नमः प्रणमदिन्द्रशिरःकिरीट-
ज्योतिर्मरन्दमधुरक्रमपद्म ! देव ! ।
तुभ्यं नमो मथितदुग्धपयोधिसान्द्र-
स्वच्छोर्मिनिर्मलतरैः स्वगुणैरगाध ! ॥ २२ ॥

ज्योतिर्भरापहतमूतिगृहान्तरिक्ष-
मध्योल्लसद्गृहमणिग्रहपूगतेजाः ।
यत्रोदियाय सवितेव भवान् जिनेन्द्र !
श्लाघ्यः स यादवकुलोदयशैल एषः ॥ २३ ॥

इत्यादि संस्तुत्य जिनं सुरेन्द्रो
मृगेन्द्रपीठे निषसाद पश्चात् ।

---

१ शक्रात् । २ अंसः स्कन्धः । ३ संहतजानुकः, चैत्यवन्दनासन इत्यर्थः । ४ गृहमणयो दीपाः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

घण्टां सुघोषां लघु ताडयेति
पदातिनाथाय समादिदेश ॥ २४ ॥
आपूरयन्तीं त्रिदिवं निनादै-
र्घण्टां स तां वादयति स्म देवः ।
स्नात्रं प्रभोर्ज्ञापयितुं सुरेभ्यः
प्रोच्चैरकार्षीदिति घोषणां च ॥ २६ ॥
ब्रवीमि किञ्चित् त्रिदशाः प्रधानाः !
भोः संशृणुध्वं विहितावधानाः ।
जन्माभिषेकं जिनपस्य कर्तुं
युष्मान् समाकारयतीन्द्र एषः ॥ २७ ॥
श्रोत्राक्षरन्ध्रेषु[1] तदीयवाक्या-
मृतप्रपाताद् द्युसदः समस्ताः ।
रोमोद्गमैरुच्छ्वसिताः समन्तात्
कदम्बवृक्षा इव मेघसिक्ताः ॥ २८ ॥
सुस्निग्धपारिप्लव[2]लोचनाभिः
समीक्ष्यमाणोऽथ सुराङ्गनाभिः ।
विमानमारुह्य हरिः सतन्त्रो
जन्माभिषेकाय विभोः प्रतस्थे ॥ २९ ॥
तमन्वगच्छन् परिवारभाजः
सामानिकाद्या द्युसदः समस्ताः ।
भानुं मयूखा इव भानवीयाः
स्तम्बेरमौघा इव यूथनाथम् ॥ ३० ॥
विचित्रवर्णा मरुतां प्रचेलु-
र्विमानपूगा गगनाङ्गणेऽथ ।

---

१ अक्षमिन्द्रियम् । २ पारिप्लवं चञ्चलम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

पयोमुचां भाद्रपदोन्नतानां
    सायंतनानां श्रियमाहरन्तः ॥ ३१ ॥
कीर्णांशुजालैः कमनीयशोभै-
    रतिप्रमाणैर्द्युसदां विमानैः ।
रोलम्बनीलच्छवि खं तदानीं
    लेभे श्रियं पुष्पितकाननस्य ॥ ३२ ॥
गत्वा नृलोकेऽथ दशार्हधाम
    ददौ शिवायै परिवारभाजे ।
विद्यामवस्वापनिकां तुराषाड्
    रात्रौ नलिन्या इव शीतरश्मिः ॥ ३३ ॥
निवेश्य तत्र प्रतिरूपमेक-
    मादाय चिन्तामणिवज्जिनेन्द्रम् ।
शीघ्रं ततो दस्युरिवामरेन्द्र-
    स्तं मेरुशैलं प्रति संचचार ॥ ३४ ॥
अनर्घ्यरत्नप्रकरप्रसर्प-
    त्प्रभाकरध्वस्ततमःप्रतानः ।
यो भाति जाम्बूनदरूढकायः
    क्षमाङ्गनाया इव मौलिरत्नम् ॥ ३५ ॥
ससौरभाः पूग-लवंगदारुणा
    गुहा यदीया अभुजङ्गदारुणा ।
विलोक्य का मोहनपण्डिता वरं
    नामोहयद्भूषणमण्डिता वरम् ॥ ३६ ॥
उपत्यकायां प्रतिभाति यस्य

---

१ रोलम्बो भ्रमरः । २ इन्द्रः । ३ क्षमा पृथ्वी । ४ मोहनं सम्भोगः । ५ पतिम् ।

६

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.   Jin Gun Aaradhak Trust

वनं घनं कोकिलकण्ठकालम् ।
कटीप्रदेशादिव नीलमस्य
स्रस्तं पृथिव्यां परिधानवस्त्रम् ॥ ३७ ॥
इमं प्रिये ! श्यामलतालशालं
नीपं च पश्यामलतारपुष्पम् ।
इतो वनं श्याम-लताभिरामं
वापीश्च दृश्या मलतापहर्त्रीः ॥ ३८ ॥
एनोमलक्षालनपावनाम्भः
सनातनं चैत्यमिदं जिनानाम् ।
प्राणप्रिये ! पश्य फलं गृहाण
स्वनेत्रयोरायतयोर्युगस्य ॥ ३९ ॥
प्राणप्रियाया इति दर्शयन्तो
नवं नवं वस्तु सुभद्रशाले ।
विद्याधरा यस्य वने भ्रमन्ति
नाम्ना प्रतीते किल भद्रशाले ॥ ४० ॥
त्रिभिः कुलकम् ।
सश्रीककल्पद्रुपरम्परं परं
यस्मिन् वनं कोविदनन्दनन्दनम् ।
दृष्ट्वा स्वकान्तं सहसाऽऽह सा हसा-
नना पुरोचे विनयान्नयान्न्या ॥ ४१ ॥
उत्तुङ्गशाश्वतजिनायतनेषु नृत्य-
द्देवाङ्गनाचरणनूपुरसान्द्रनादैः ।

१ तालशालो वृक्षः । २ सश्रीकाणां कल्पद्रूणां परम्परा यत्र तत् । ३ कोविदान् प्राज्ञान् नन्दयति तथाविधं नन्दनं तन्नामकं वनं यत् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

आयातचारणमुनीन् शमसौम्यमूर्तीन्
यः पृच्छतीव सुखसंयमकिंवदन्तीम् ॥ ४२ ॥
कल्याणकल्याणनिबद्धभूमिः
कान्तारकान्ताऽरणिभिन्नसानुः
पानीयपानीयनदाभिरामः
संतानसंतानविवर्धको यः ॥ ४३ ॥
जलानताभ्रो यदुपत्यकायां
गम्भीरमुच्चैर्निनदन् पयोदः ।
सर्वेषु शैलेषु वसुन्धराया-
मस्यैव साम्राज्यमिव प्रवक्ति ॥ ४४ ॥
सुरा रतिं यत्र तु कामयन्ते
रन्तुं च पत्न्या सह कामयन्ते ।
चैत्यानि बिम्बावलिमानवन्ति
जैनानि नन्तॄन् सशमानवन्ति ॥ ४५ ॥
यद्गण्डशैलेषु विशालगण्डाः
सार्धं स्वकान्तैरुपविश्य कान्तम् ।
गायन्त्यलं किन्नरचञ्चलाक्ष्यो
यासां पुरः किं नरचञ्चलाक्ष्यः ? ॥ ४६ ॥
वनानि यस्मिन् विविधद्रुमाणि
प्रवालजालैर्जितविद्रुमाणि ।
पक्वाम्रराजीफलपिञ्जराणि

---

१ मेरुरित्यर्थः । २ कल्याणा-शुभा, कल्याणेन हेम्ना च निबद्धा भूमिर्यत्र सः । ३ पेयं जलं येषु तथाभूतैर्नदैर्मनोहर इत्यर्थः । ४ संतानानां तदाह्वकल्पवृक्षाणां सन्तानं परम्परां विवर्धयति यः सः । ५ किन्नरस्त्रियः । ६ अभिनवपल्लवसमूहैः । ७ विद्रुमः प्रवालम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

देवीपदाब्जानतनिर्जराणि[1] ॥ ४७ ॥

पादान् यदीयान् कनकावदाता-
नुपासते किन्नरखेचराद्याः ।
उच्चस्य लक्ष्मीललिताम्बुजस्य
कुर्वीत को वा न हि पर्युपास्तिम् ? ॥ ४८ ॥

यदश्मसंक्रान्ततनोः प्रियाया
भ्रान्त्या तदीयं प्रतिबिम्बरूपम् ।
पुष्पायुधान्धः[2] परिरब्धुकाम-
स्तत्प्रेयसीभिर्हसितो ललज्जे ॥ ४९ ॥

ज्योतिष्कचक्रोक्षकदम्बकेन
दिने रजन्यां च विगाह्यमाने ।
तमोऽन्नभृद्व्योमखले विशाले
दधाति यश्चान्तरकीलकत्वम् ॥ ५० ॥

जिनेन्द्रजन्माभिषवाम्बुपूतं
सर्वस्य लोकस्य च नाभिभूतम् ।
उच्छ्रायतो योजनलक्षमानं
सैद्धान्तिका यं प्रवदन्ति शैलम् ॥ ५१ ॥

गुरुणा च यत्र तरुणाऽगुरुणा[3]
वसुधा क्रियेत सुरभिर्वसुधा[4] ।
कमनातुरैति रमणैकमना
रमणी सुरस्य शुचिहारमणी ॥ ५२ ॥

भित्तिप्रतिज्वलदनेकमनोज्ञरत्न-
निर्यन्मयूखपटलीसततप्रकाशाः ।
द्वारेषु निर्मकरपुष्करिणीजलोर्म्मि-
मूर्च्छन्मरुन्मुषितयात्रिकगात्रघर्म्माः ॥ ५३ ॥

---

१ निर्जराः देवाः । २ पुष्पायुधः कामः । ३ अगरुनामकेन वृक्षेण । ४ वसूनि दधातीति वसुधा ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

पञ्चालिकाकलिततोरणदीप्तिकुम्भ-
सौवर्णदण्डमृदुकेतुमनोरमाभाः ।
यत्रोल्लसन्मणिमयप्रतिमासनाथाः
केषां मनांसि न हरन्तितरां विहारा[1]ः ॥ ५४ ॥युग्मम्
प्रविधूतसान्द्रतम-संतमसं
विविधाग्र्यरत्नविभया[2] विभया[3]ः ।
शिखरं सुपादप-रमं परम-
मुपभुञ्जतेऽस्य विबुधा विबुधाः ॥ ५५ ॥
यदीयचामीकरसानुभित्तौ
समुद्गताः शाड्वलकल्पवृक्षाः ।
दूरात् समन्तादवलोक्यमाना
उत्पादयन्ति भ्रममैन्द्रनीलम् ॥ ५६ ॥
चारणैः शुभकथाविचारणै-
र्हारिभिः शुचिगुणैर्विहारिभिः ।
योगिभिः परमचिन्नियोगिभि-
र्लीयतेऽत्र तदघं विलीयते ॥ ५७ ॥
एतस्य तस्यानुपमस्य मेरो-
रधित्य[4]कालङ्करणं सुरेन्द्रः ।
भजन् जिनं पञ्चभिरात्मरूपैः
प्रापद् वनं पाण्डकनामधेयम् ॥ ५८ ॥
ज्योतिर्व्यन्तरदेवदानवगणैः सान्तःपुरैरावृतो
लज्जाकातरलोचनाभिरमरीभिर्वीक्ष्यमाणो मृडुः ।
पूतात्माऽवततार तत्र परमां भक्तिं दधत् तीर्थपे
सौवर्णे किल पाण्डुकम्बलशिलापट्टेऽथ वास्तोष्पति[5]ः॥५९॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिनाथचरिते महाकाव्ये
मेरुवर्णनो नाम पञ्चमः सर्गः

---

१ जिनभुवनानि । २ विभा कान्तिः । ३ भयरहिताः ।
४ अधित्यका अद्रेरूर्ध्वभूमिः । ५ इन्द्रः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

षष्ठः सर्गः

अथार्हतः स्नात्रकृते सुरेन्द्राः
परेऽपि सर्वे मिलिताः सुमेरोः ।
निवासहेतोर्दिवसावसाने
विहङ्गपूगा इव वासवृक्षे ॥ १ ॥

लावण्यपूञ्जं परिपीयमानं
विलोलनेत्रैरमराङ्गनाभिः ।
ततो निजाङ्के जिनपं निधाय
सौधर्मनाथो निषसाद पीठे ॥ २ ॥

प्रभोः प्रभा नीलपयोजकल्पा
शक्रांशुपूरच्छुरिता बभासे ।
प्रत्यग्रकश्मीरजयूषमिश्रा
कालोदधेर्वीचिपरम्परेव ॥ ३ ॥

प्रवर्तमानः सुरनायकाङ्के
जिनोऽतसीसूनसमानभानुः ।
विकस्वरे चम्पकपुष्पकोशे
प्रशस्यरोलम्बयुवेव रेजे ॥ ४ ॥

पुरन्दराङ्के परिवर्तमानो
विनीलकान्तिर्भगवांस्तदानीम् ।
समाश्रितक्ष्माधरमध्यसानो-
र्जिगायलक्ष्मीं गजबालकस्य ॥ ५ ॥

मृद्रूप्यजाम्बूनदरत्नकुम्भा-
न्नानौषधीमिश्रजलैः प्रपूर्य ।

---

१ नूतनकुङ्कममुद्र।।दिरसयुतेत्यर्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.   Jin Gun Aaradhak Trust

स्नात्रं विधातुं जगदीश्वरस्य
मर्त्याः समस्ता उपतस्थिरेऽथ ॥ ६ ॥
वृन्दारकाणां व्यरुचत् करेषु
कुम्भाः सुधादीधितिमण्डलास्थाः ।
उन्निद्रहेमाम्बुजमध्यसंस्था
विशुद्धपक्षा इव राजहंसाः ॥ ७ ॥
तीर्थाहृतैः स्वच्छजलैर्भृतास्ते
कुम्भाश्चतुष्कोशमुखा विरेजुः ।
पीयूषकुण्डानि भुजङ्गलोकात्
स्नात्रं प्रभोः कर्तुमिवागतानि ॥ ८ ॥
अद्यास्मदीयं सफलं सुरत्व-
मद्याधिपत्यं चरितार्थमेतत् ।
तीर्णा वयं चाद्य भवाम्बुराशिं
चित्ताब्जकोशेष्विति भावयन्तः ॥ ९ ॥
समुच्छ्वसन्तः प्रमदातिरेकाद्
मघाम्बुसेकादिव नीपकुञ्जाः ।
सञ्जायमानाङ्गदरत्नघर्षं
समन्ततो भक्तिरसात् पतन्तः ॥ १० ॥
अथ प्रशस्यायतबाहुशाखं
जगत्त्रयाभीप्सितदानशीलम् ।
सुरासुरेन्द्रा विधिना विधिज्ञाः
समभ्यषिञ्चन् जिनकल्पवृक्षम् ॥ ११ ॥
त्रिभिः कुलकम्.

स नाथशीर्षोपरि राजते स्म

१ नीपाः कदम्बवृक्षाः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

पतन् घटेभ्यः पयसां समूहः ।
आकाशगङ्गासलिलप्रवाहो
द्रष्टुं जिनेन्द्रं निपतन्निवोत्कः[1] ॥ १२ ॥
जिनेन्द्रगात्रात् स्म पतन्ति पीठे
प्राक् तानि वारीणि ततोऽद्रिशृङ्गे ।
ततोऽपि निम्नं समुपेत्य तस्थु-
रुच्चा स्थितिर्वा क्व भवेज् जडानाम् ॥ १३ ॥
जिनाङ्गसंसर्गपवित्रमम्भः
सुरासुरेन्द्रैरपि तद् ववन्दे ।
गुणोत्तमानां विहिता हि सेवा
फलं जडेभ्योऽपि ददाति सद्यः ॥ १४ ॥
क्षीराम्बुधेः क्षीरलवा विलग्नाः
प्रभोरलक्ष्यन्त विनीलकाये ।
नक्षत्रपूगा इव देवमार्गे
मुक्ता इवानीलशिलोपरिष्टात् ॥ १५ ॥
दिव्यानि तूर्याणि सुराहतानि
रेणुस्तदानीं मधुरस्वराणि ।
आहन्यमाना अपि किं गभीराः
कदापि कुत्रापि खरं[2] रसन्ति ॥ १६ ॥
अभ्यर्च्य कर्पूर-कुरङ्गनाभि-
श्रीखण्ड-कृष्णाऽगुरु-कुङ्कुमाद्यैः ।
अपूपुजन् स्वर्गसदोऽथ नाथं
प्रसूनवस्त्राभरणैः प्रधानैः ॥ १७ ॥
विचित्रवर्णः स्पृहणीयशोभः

१ उत्सुकः । २ कर्कशम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सुरासुरेन्द्रैर्विहितः सुगन्धिः ।
अङ्गेऽङ्गरागो रुरुचे तदीये
दिवीव साम्भोमुचि सान्ध्यरागः ॥ १८ ॥
वन्द्यौ पदौ यस्य पुरन्दराणां
तस्यापि नाथस्य शिरः समन्तात् ।
आरुह्य पुष्पावलयो हि तस्थुः
स्थानं पवित्राः क्व न वा लभन्ते ॥ १९ ॥
अत्यर्थमासीद् नयनाभिरामः
आबद्धदिव्याभरणो जिनेन्द्रः ।
अग्रेऽपि हंसः कमनीयमूर्ति-
र्हेमाम्बुजातैः किमुताप्तसङ्गः ॥ २० ॥
सुधारसस्नानमिवामृतांशौ
विश्वेशरूपे विगतोपमाने ।
दिव्यांशुकानां परिकल्पितोऽयं
किञ्चिद् विशेषं न पुपोष वेषः ॥ २१ ॥
सानन्दलज्जं मुहुरीक्षमाणा-
स्त्रिलोकनाथं ललनाः सुराणाम् ।
तदायतानामनिमेषभाजां
साफल्यमायुर्निजलोचनानाम् ॥ २२ ॥
अन्यान् समस्तान् विषयान् विहाय
सुरामराणां नयनाम्बुजानि ।
जिनेन्द्ररूपे युगपन्न् निपेतु-
र्भृङ्गा इवोत्फुल्लपयोजषण्डे ॥ २३ ॥
अथोल्लसच्चञ्चलकुण्डलांशु-
बाह्लीकसंलिप्तकपोलभित्तिः ।

१ वाल्हीकं हिङ्गु कुङ्कुमं वा ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

समश्रयं योजितपाणिपद्मः
स्तोतुं प्रवृत्तो भगवन्तमिन्द्रः ॥ २४ ॥
श्रियां निवासं प्रयतः प्रणम्य
प्रभो ! त्वदीयं चरणारविन्दम् ।
सेव्यं मुमुक्षूत्तमराजहंसै-
स्त्वां स्तोतुमिच्छामि जगत्प्रतीक्ष्य ! ॥ २५ ॥
गुणानुरूपं तव नाथ ! रूपं
सहस्रनेत्रोऽप्यलेमीक्षितुं न ।
सहस्रजिह्वोपि गुणानुदारान्
वक्तुं प्रभूष्णुर्न हि तावकीनान् ॥ २६ ॥
तथापि नुन्नस्तव भक्तिसख्या
स्तोतुं गुणांस्ते स्पृहयालुरस्मि ।
किं प्रेरितो देव ! शिशुर्जनन्या
गिरा स्खलन्त्यापि न वक्ति नाम ? ॥ २७ ॥
तव स्तवेनात्र शरीरभाजां
गलन्ति कर्माणि पुराकृतानि ।
निदाघसूर्यातपतापितानि
हैमाचलानीव हिमस्थलानि ॥ २८ ॥
सर्वास्ववस्थास्वपि लोकनाथ !
भवान् प्रणूतो हरतेऽघजालम् ।
वृद्धोऽपि वालोऽपि युवापि सूर्यो
हिनस्त्यवश्यं हि तमःसमूहम् ॥ २९ ॥
अनन्यवृत्तिः स्मरणं त्वदीयं
जिनेन्द्र ! भक्त्या विदधाति योऽत्र ।

---

१ समर्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सिद्धिश्रिया वा त्रिदशश्रिया वा
 वध्वेव कान्तः परिरभ्यते स्म ॥ ३० ॥
त्वं यत्र चित्ते वससि प्रवेशं
 तत्रान्यदेवस्य ददासि नैव ।
विरोधमुक्तो विदितस्तथापि
 तत्त्वं प्रभो ! वा महतामगम्यम् ॥ ३१ ॥
त्वदाज्ञयैवात्र जिनेन्द्र ! सिद्धाः
 सिध्यन्ति सेत्स्यन्ति शरीरभाजः ।
पद्मानि बोधं रविरोचिषेवा-
 लभन्त लप्स्यन्त इतो लभन्ते ॥ ३२ ॥
एके जिन ! त्वां प्रविहाय मूर्खाः
 कान्तानुरक्तेषु सुरेषु रक्ताः ।
तेषां जडानामुचितं तदेतत्
 तुल्या हि तुल्येषु रतिं लभन्ते ॥ ३३ ॥
अन्यैरजय्यो जिन ! मोहमल्लः
 समूलकाषं कपितस्त्वयैव ।
केनापि नो नैशमिहान्धकारं
 निर्नाशितं सूर्यमृते परेण ॥ ३४ ॥
यद्यर्कदुग्धं शुचिगोरसस्य
 प्राप्नोति साम्यं च विषं सुधायाः ।
देवान्तरं देव ! तदा त्वदीयां
 तुलां दधाति त्रिजगत्प्रदीप ! ॥ ३५ ॥
तीर्थान्तरीया अपि नामभिन्नं
 त्वामेव नाथाप्तममी वदन्ति ।
आप्तो हि सिद्धो भुवि वीतरागः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

स तु त्वमेवासि चिदात्मरूप ! ॥ ३६ ॥
यस्मिंस्तव ज्ञानतरङ्गिणीशे
विश्वत्रयीयं शफरीव भाति ।
तस्मै त्वदीयाय गुणाय भर्तः !
नमोऽस्तु नित्यं परमात्मवेद्य ! ॥ ३७ ॥
एकान्ततः प्राणिहिता यथा ते
वाणी विभो ! नैव तथा परस्य ।
यादृक् स्वमाता सुतवत्सला स्यात्
सौम्याऽपि तादृग् न भवेद् विमाता ॥ ३८ ॥
देवासुराणां परिपूजनीय-
स्त्वत्पादचिन्तामणिरेष पूतः ।
केषां चिदेवासुमतां जिनेन्द्र !
पुण्यात्मनां दृग्विषयं समेति ॥ ३९ ॥
अद्य प्रलीनं मम कर्मजालं
भाग्यं जजागार मदीयमद्य ।
वशीकृता सिद्धिवधूर्मयाद्य
प्रभो ! त्वदीयाननदर्शनेन ॥ ४० ॥
अक्षीणलक्ष्मीकमिदं सदा ते
सौम्यं मुखं तीर्थप ! पश्यतां नः ।
चित्तेषु नूनं प्रतिभासतेऽयं
चन्द्रोऽत्रिचक्षुर्मल एव देव ! ॥ ४१ ॥
तेजोमयोऽयं मुखदर्पणस्ते
विभाति कश्चिद् भगवन्नपूर्वः ।

---

१ अत्रिः-ऋषिविशेषः, तच्चक्षुस्समुद्भवो हि चन्द्र इति तन्त्रान्तरप्रसिद्धिः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

यत्रापरेषां वदनानि नैव
प्रापुः कदा यत् प्रतिरूपभावम् ॥ ४२ ॥
तुभ्यं नमः केवलिपुङ्गवाय
तुभ्यं नमः पूरुषपुण्डरीक ! ।
तुभ्यं नमः संसृतिपारगाय
तुभ्यं नमः सेवकतारकाय ॥ ४३ ॥
आख्यातु लोकः किमपीह सार्व[1] !
देवस्त्वमेवेति मतिः परं मे ।
दृष्टे हि यस्मिंस्त्वयि तात्त्विकानां
हर्षाश्रु वर्षन्ति विलोचनानि ॥ ४४ ॥
संक्षिप्यते वाक् स्तवनात् त्वदीयाद्
नेयत्तया विश्वपते ! गुणानाम् ।
किन्तु प्रमाद् मुग्धतयाऽथवार्य !
स्तुत्वा व्यरंसीदिति देवराजः ॥ ४५ ॥
किञ्चिद् विनम्राः स्तनकुम्भभारा-
च्छिरीषपुष्पादपि कोमलाङ्ग्यः ।
मदालसा मन्थुरदृष्टिपाता
लीलाविनिद्रार्धविलोचना याः ॥ ४६ ॥
वृता दुकूलेन सुकोमलेन
विलग्नकाञ्चीगुणजात्यरत्ना ।
विभाति यासां जघनस्थली सा
मनोभवस्यासनगोण्ड्[2]केव ॥ ४७ ॥
नीलाश्मकर्णाभरणावलीढा
यासां कपोलाः कनकाभवर्णाः ।

---

१ हे सर्वज्ञ ! इत्यर्थः । २ गन्दिका 'गादी' इति भाषायाम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

जयन्ति शोभां शशलाञ्छनस्य
व्यक्ताष्टमीकैरवबान्धवस्य ॥ ४८ ॥
कन्दर्पवीरायुधघातकूनो
यासां कठोरस्तनतुम्बयुग्मम् ।
विकूणिताक्षो विनिवेश्य कार्ये
मुक्ताराितः स्यात् किल देवलोकः ॥ ४९ ॥
सुमांसलाश्चम्पकपुष्पभासः
सौन्दर्यलावण्यरसेक्षुदण्डाः ।
जङ्घा यदीया मृदुला विरेजुः
शुण्डा इवानङ्गमतङ्गजस्य ॥ ५० ॥
याः पक्वबिम्बीफलसोदरोष्ठ्यो
वलित्रयीभूषितमध्यदेशाः ।
यासां बभुर्मञ्जुलबाहुवल्ल्य
इवाद्भुता मन्मथवीरभल्ल्यः ॥ ५१ ॥
रणत्तुलाकोटिरवाभिरामं
यासां पदद्वन्द्वमनिन्द्यशोभम् ।
जिगाय गुञ्जन्मधुपालिशालि
प्रबुध्यमानं कनकाम्बुजातम् ॥ ५२ ॥
तूर्येषु गम्भीरनिनादवत्सु
प्रताड्यमानेषु चतुर्विधेषु ।
गन्धर्वबालाभिरुदाननाभि-
र्गीतेषु साध्वालपितेषु सत्सु ॥ ५३ ॥
मृगेक्षणा नृत्यधुरंधुरीणाः

---

१ तुलाकोटिर्नूपुरम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

शक्राज्ञयाथाप्सरसो रसाढ्याः ।
संगीतकं देवकुमारमिश्राः
प्रारेभिरे ताः पुरतो जिनस्य ॥ ५४ ॥ युग्मम् ।
का चिद् दृढानद्धदुकूलचोला:
सुपीवरश्रोणिविलग्नवेणिः ।
तालानुरूपं परिनाटयन्ति
चक्रे क्षणं चित्रगतानिवेन्द्रान् ॥ ५५ ॥
परिस्खलत्कङ्कणचारुहस्ता
का चित् स्वनीवीं शिथिलां सलीलम् ।
दृढां बबन्ध स्मितगौरितास्या
मुद्रामिवानङ्गनरेश्वरस्य ॥ ५६ ॥
कटीतटे न्यस्य कराब्जमेकं
चेक्रीयमाणाभिनयान् परेण ।
सशब्दमञ्जीरपदा चचाल
द्रुतं द्रुतं का चिदनङ्गतन्त्रा ॥ ५७ ॥
काऽपि स्फुरत्कुण्डलकान्तिनीर-
प्रक्षालितोत्तेजितगण्डभित्तिः ।
व्याक्षिप्तचित्तं त्रिदशं युवानं
नृत्यन्तमग्रे स्खलितं जहास ॥ ५८ ॥
मुखश्रिया तर्जितचन्द्रबिम्बा
काञ्चीगुणालम्बिनितम्बबिम्बा ।
रम्याङ्गहारा सरलाङ्गयष्टि-
र्ननर्त का चित् सुविलासदृष्टिः ॥ ५९ ॥

२ अमरेण सहेत्यर्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

तथा च देवाः परमप्रमोदाद्
नभस्तले केचिदुदप्लवन्त ।
केचिच्च चक्रुर्जयशब्दमुच्चैः
केचिद् गभीरं मृगराजनादम् ॥ ६० ॥

प्रभोः पुरस्तादिति चारुनाट्यं
नानाभिधेयं विधिना विधिज्ञाः ।
विधाय देवा विदधुः प्रमोदं
हृष्यन्ति सिद्धे हि न के स्वकार्ये ॥ ६१ ॥

द्वात्रिंशतीर्थाधिपतेः प्रकल्य
जन्माभिषेकोत्सवमेवमेते ।
चतुर्विधाः स्वर्गसदः सभार्याः
कृतार्थमात्मानममंसतोच्चैः ॥ ६२ ॥

पापं संहरते हिनस्ति दुरितं मुष्णाति रोगव्रजं
दौर्भाग्यं पिदधाति यच्छति शिवं लक्ष्मीं समाकर्षति ।
पुण्यं पाति रुणाद्धि दुर्गतिमुखं कष्टाच्च गोपायति
स्नानं तीर्थकृतः कृतं सुकृतिनां किं किं न कुर्याच्छुभम् ॥ ६३ ॥

त्रिदशगणपरीतो नायको निर्जराणां
जिनमथ जनयित्रीसान्निधौ स्थापयित्वा ।
विरचितजिनयात्रस्त्वष्टमद्वीपतीर्थे
दलितसकलपापः कल्पमाद्यं जगाम ॥ ६४ ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये जन्माभिषेकवर्णनो नाम षष्ठः सर्गः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सप्तमः सर्गः

वर्धस्व त्वं महाराज ! जातस्ते पुत्रपुङ्गवः ।
समुद्रविजयायाथ शशंसुरिति चेटिकाः ॥ १ ॥
तासां वाग्भिर्महीनाथः सुधासिक्त इवाभवत् ।
कस्य वा न भवेद्धर्षस्तादृशाङ्गजजन्मनि ॥ २ ॥
ततस्तुष्टमना राजा वस्त्राभरणकाञ्चनैः ।
वर्धापिकाः समस्तास्ताश्चक्रे कल्पलतोपमाः ॥ ३ ॥
प्रसादसुमुखः सोऽथ पाकशासनशासनः ।
नियोगिनः समाहूय झटित्येवान्वशादिति ॥ ४ ॥
यादवान्वयपूर्वाद्रावुदितः पुत्रभास्करः ।
सर्वदत्तावधानैर्भो युष्माभिः श्रूयतामितः ॥ ५ ॥
यदस्ति बन्दिगोवृन्दं रुद्धं चारकवाटके ।
मुच्यतामधुना सर्वं तद् युष्माभिर्मदाज्ञया ॥ ६ ॥
पञ्जराम्भोजसंस्थास्तून् विहङ्गमधुव्रतान् ।
रवेरिवांशवो यूयं कुरुध्वं स्वैरगामिनः ॥ ७ ॥
अमारिघोषणां चापि घोषताऽखिलपत्तने ।
उत्पन्नो मे सुतो यस्माच्छरणं सर्वदेहिनाम् ॥८॥
विधद्ध्वं नगरं सर्वं सार-श्रीखण्डपङ्किलम् ।
पञ्चवर्णैस्तथा पुष्पैर्दन्तुरं धूपधूसरम् ॥ ९ ॥
इत्यादि शासनं राज्ञः प्रतिश्रुत्य नियोगिनः ।
मुदिता निर्ययुः सौधात् काननादिव हस्तिनः ॥१०॥
तत्क्षणादेव ते सर्वमकार्षुर्नृपशासनम् ।
वचसा भूभुजां सिद्धिर्मनसेव दिवौकसाम् ॥११॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

तदा सूर्यपुरं रेजे नृत्यत्तोरणकेतनम् ।
प्रभोः पुण्यप्रभावेन दिवः खण्डमिव च्युतम् ॥१२॥
बभौ राज्ञः सभास्थानं नानाविच्छित्तिसुन्दरम् ।
प्रभोर्जन्ममहो द्रष्टुं स्वविमानमिवागतम् ॥ १३ ॥
स्निग्धयोषिज्जनोद्गीतैः कलैः धवलमङ्गलैः ।
न श्रूयते परः शब्दः कर्णयोः पतितोऽपि च ॥१४॥
अनेकैः स्वार्थमिच्छद्भिर्वनीपका¹वनीपकैः ।
राजमार्गस्तदाकीर्णः खगैरिव फलद्रुमः ॥ १५ ॥
नृत्यहेतुर्मयूराणां निष्कृताम्बुदगर्जितः ।
तूर्यनादोतिगम्भीरो दिगन्तान् व्यानशे तदा ॥१६॥
अथ कुङ्कुम-कर्पूर-हरिचन्दनचर्चितः ।
सुगन्धिसारताम्बूलरञ्जिताधरपल्लवः ॥ १७ ॥
हंसच्छदच्छविस्वच्छचारुचीनांशुकावृतः ।
हारार्ध-हार-केयूरमुख्यभूषणभूषितः ॥ १८ ॥
पूर्णेन्दुमण्डलाकारच्छत्रशोभितमस्तकः ।
वीज्यमानो महेला²भिश्चामरैर्मोहितामरैः ॥ १९ ॥
मङ्गलपाठकश्रेष्ठैः स्तूयमानः पदे पदे ।
समस्तमन्त्रिसामन्तपुरोहितसमन्वितः ॥ २० ॥
राज्यलक्ष्मीसमाश्लिष्टः श्रीदशार्हमहीपतिः ।
सिंहासनमलंचक्रे पुरन्दर इवापरः ॥ २१ ॥ पञ्चभिः कुलकम्.
श्रेष्ठिमण्डलभूपालप्रधानपुरुषैः कृतम् ।
प्रणामं जगृहे सोऽथ प्रतिपत्तिपुरस्सरम् ॥ २२ ॥

---

१ याचकभूपैः । २ स्त्रीभिः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

नटैर्नाट्यमथारेभे गायनैर्गीतमुत्तमम् ।
हल्लीसकं कुलस्त्रीभिर्वन्दिभिर्विरुदावली ॥ २३ ॥
तव प्रतापदीपस्य कौशिका भुवनत्रयी ।
पतङ्गोऽभूत् पतङ्गस्तु दर्शा च त्रिदशाचलः ॥२४॥
विध्याप्यतेऽम्भसा वह्निः सूर्योऽब्देन पिधीयते ।
न केनाऽपि परं राजन्! त्वत्तेजः परिहीयते ॥२५॥
याः सौधसुखशय्यासु सुप्तास्त्वदरिनायिकाः ।
क्रुद्धे त्वयीश ! ताः शैलशिलापट्टेषु शेरते ॥ २६ ॥
रणरात्रौ महीनाथ ! चन्द्रहासं विलोक्यते ।
वियुज्यते स्वकान्ताभ्यश्चक्रवाकैरिवारिभिः ॥२७॥
क्राम्यन्ती बहुशो देशान् खेलन्तीश्वरमूर्धनि ।
आसमुद्रं विशश्राम तवाज्ञा भीष्मसूरिव ॥ २८ ॥
तव त्यागोद्धता भूप ! मार्गणा गुणनोदिताः ।
भवते विजयारम्भं जल्पन्ति समराजिरे ॥ २९ ॥
शुभ्राऽपि शशिनः कान्तिर्हीयते रविसन्निधौ ।
न पुनर्नाथ ! कुत्रापि त्वत्कीर्तिः पर्यहीयत ॥३०॥
भुञ्जन् राजन् ! महीमेनां प्रथयन् न्यायमुत्तमम् ।
प्रजाजनकसंकाश ! त्वं जीव शरदां शतम् ॥ ३१ ॥
इत्थं वन्दिजनोद्गीतां कीर्तिं मुक्ताफलोज्ज्वलाम् ।
स शुश्राव महीजानिः कर्णामृतच्छटोपमाम् ॥३२॥
नृपोऽथ पूरयामासार्थिनामाशां धनोत्करैः ।

---

१ मण्डलेन तु यन्नृत्यं स्त्रीणां हल्लीसकं हि तत्' इति हैमः । २ वर्त्तिः 'दिवेट' इति भाषायाम् । ३ गङ्गेव । ४ बाणा याचकाश्च । ५ दिशो मनोरथाश्च ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

शक्र-यमा-र्णवावास-कुबेराणां यशोभरैः ॥ ३३ ॥
प्रार्थनामर्थिनामर्थैः साफल्यं लम्भयन् नृपः ।
द्वादशाह्नीं व्यधादुच्चैः सूनोर्जन्ममहोत्सवम् ॥३४॥

अथामन्त्र्य निजावासे राजा यादवपुङ्गवान् ।
भोजं भोजं यथायुक्ति सच्चकार सगौरवम् ॥ ३५ ॥
गर्भस्थिते जगन्नाथे जनयित्री यदैक्षत ।
रिष्टरत्नमयं स्वप्ने चक्रनेमिं विभास्वरम् ॥ ३६ ॥
ततः स्वप्नानुसारेण प्राग् नन्यपश्चिमादिवत् ।
अरिष्टनेमिरित्याख्यां चक्रतुः पितरौ प्रभोः ॥ ३७ ॥
यदुकुलकमलार्कश्चन्द्रशालान्तराले
विविधविबुधधात्रीमातृभिर्लाल्यमानः ।
ससलिलवनभूमौ मालिकैः पाल्यमानः
शुभतरुरिव लग्नो वर्धितुं विश्वनाथः ॥ ३८ ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये भगवज्जन्मोत्सववर्णनो नाम सप्तमः सर्गः

---

१ अर्णवावासः—वरुणः । २ व्यासौ द्वितीया

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

अष्टमः सर्गः

अथ समं पितृबन्धुमनोरथैः
प्रववृधे भगवान् पितृसद्मनि ।
अभिमतार्प्यकृताप्रमुखैर्गुणैः
सुरगिराविव बालसुरद्रुमः ॥ १ ॥

मरकताश्मदलैरिव निर्मितं
परिनिबद्धमिवाञ्जनपुद्गलैः ।
अभिनवाम्बुधरैरिव वेष्टितं
प्रभुवपुः फलिनीद्युति दिद्युते ॥ २ ॥

सरसिजं परिहाय समाश्रयन्
भगवतश्चरणाम्बुरुहं श्रियः ।
परिचिते ननु सत्यपि सुन्दरे
किल जनोऽभिनवे रमतेऽखिलः ॥ ३ ॥

अतिकठोरतया परिघः पुन-
र्भुजगराजवपुर्विषवत्तया ।
न हि ययावुपमाविषयं प्रभोः
सरलयोः शुभयोर्भुजदण्डयोः ॥ ४ ॥

परमसौम्यगुणो जनदृक्सुखोऽ-
तिशुचि भागवताननमानशे ।
इव मरीचिसमुच्चय उज्ज्वलः
सकलशीतलदीधितिमण्डलम् ॥ ५ ॥

शर्मसुधारसवीचिपरिप्लुते

१ फलिनी प्रियङ्गुः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

लवणिमाञ्जनमिश्रिततारके ।
परितिरस्कृतपङ्कजसम्पदी
भगवतो नयने स्म विराजतः ॥ ६ ॥
हरिमुखैर्यदुराजकुमारकैः
सह समानवयोभिरनिन्दितः ।
जिनपतिः प्रचिखेल विमोहयन्
शुभवने भवनेऽपि च नागरान् ॥ ७ ॥
समतिक्रम्य शनैरथ शैशवं
समुपलभ्य विभुर्नवयौवनम् ।
परिपुपोष वपुः सुभगाकृति-
र्जगतो जगतो नयनामृतम् ॥ ८ ॥
किमुत पालयितुं भुवमागतः
सुरपतिः किमु वा मदनोऽङ्गवान् ।
अयमभूदिति वीक्ष्य जिनेश्वरं
जनतया[1] नतया हृदि तर्कितम् ॥ ९ ॥
अभवदस्य परार्थफलो गुणो
निपुणता जगतः प्रतिबोधकृत् ।
अभिमता विभुताऽखिलयोगिनां
सुजनता जनतापहृतौ क्षमा ॥ १० ॥
अभिनवं वय ऋद्धिरनुत्तरा
परमरूपकला प्रभूताऽद्भुता ।
परमभूद् न विकारपरं मनोऽ-
त्रभवतो भवतोयधिमोचिनः ॥ ११ ॥

---

१ जनता–जनानां समूहः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

जगति ते स्तवनीयपदाम्बुजा
वयसि ये तरुणेऽप्यविकारिणः ।
रयहताः सरितो न पतन्ति केऽ-
पि सरलाः सरला विरला द्रुमाः ॥ १२ ॥

अथ निषेवितुमेनमनेनसं
विहितसौवतरुप्रसवोपदः ।
ऋतुगणः प्रगुणीकृतसम्पदु-
च्चयततोऽयततोद्यशालिनम् ॥ १३ ॥

अधरयन् क्रमतः शिशिरश्रियं
मलयमारुतपल्लवितांह्रिपः ।
ऋतुपतिः सुरभिर्विपिनावना-
ववततार ततारवकोकिलः ॥ १४ ॥

विविधपल्लवपुष्पफलाकुला
श्रुतिसुखोन्मदनीडजकूजिता ।
समभवत् सकलाऽपि वनस्थली
सुमनसां मनसां रतिकारिणी ॥ १५ ॥

मधुरमञ्जरिरञ्जितरंरण-
द्भ्रमरवन्दिजनैरभिनन्दिता ।
हरति शाड्वलपुष्पितचम्पकै-
र्न सह का सहकारलता मनः ? ॥ १६ ॥

कुसुममौक्तिकभासितदिग्मुखः
परिलसद्भ्रमरेन्द्रमणिप्रभः ।
किसलयैररुणो विपिनश्रियां
स तिलकः तिलकश्रियमातनोत् ॥ १७ ॥

---

१ देवदारवः २ निष्पापम् । ३ उपदा—उपहारः । ४ वसन्तः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

रचयितुं ह्युचितामतिथिक्रियां
पथिकमाह्वयतीव सगौरवम् ।
कुसुमिता फलिताऽऽम्रवणावली
सुवयसां वयसां कलकूजितैः ॥ १८ ॥
गुपिलचूतलतागहनान्तरे
सहचरीपरिरम्भणलालसम् ।
शुकमवेक्ष्य मुहुर्मुहुरस्मरन्
न पथिकः पथि कः स्वकुटुम्बिनीम् ? ॥ १९ ॥
उपवनेषु समीक्ष्य विलासिनः
स्वदयितांसनिवेशितदोर्लतान् ।
विरहिणो लुलुठुः स्मृतवल्लभा
भुवि कलाविकला मदनाकुलाः ॥ २० ॥
वनितयाऽनितया रमणं कयाऽ-
प्यमलया मलयाचलमारुतः ।
धुतलतातलतामरसोऽधिको
न हि मतो हिमतो विषतोऽपि न ॥ २१ ॥
उपवने पवनेरितपादपे
नवतरं बत रन्तुमनाः परा ।
सकरुणा करुणावचये प्रियं
प्रियतमा यतमानमवारयत् ॥ २२ ॥
प्रियकरः कठिनस्तनकुम्भयोः
प्रियंकरः सरसार्तवपल्लवैः ।
प्रियतमां समवीजयदाकुलां

---

१ रमणं नेता अनिता तया, रमणमप्राप्तयेत्यर्थः । २ ताम-रसं पङ्कजम् । ३ पतिपाणिरित्यर्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

नवरतां वरतान्तलतागृहे ॥ २३ ॥
त्यज रुषं भज तोषममुं जनं
निपतितं पदयोरवलोकय ।
इति वदन् प्रणयी परिषस्वजे
मधुरसाधुरसान्वितयाऽन्यया ॥ २४ ॥ त्रिभिः कुलकम्.
सरसचारुतराधरपल्लवं
कमलिनीललनामुखपङ्कजम् ।
अलियुवा पिबति स्म विकस्वरं
सुमधुरं मधुरञ्जितमानसः ॥ २५ ॥
इव विलोकयितुं सुरभिश्रियं
विकचकुन्दलताकुसुमच्छलात् ।
उडुगणो निखिलः समवातर-
त्परिविहाय विहाय[1] इलातलम् ॥ २६ ॥
रसभृताः सरसीषु विरेजिरे
कनकपङ्कजकोशसमुच्चयाः ।
स्नपयितुं जलदेवतया स्मरं
सकलसाः[2] कलसा[3] इव सज्जिताः ॥ २७ ॥
उपवने भवनेऽपि मधूत्सवे
प्रियसखा नवपल्लवशेखराः ।
अनुबभूवुरनारतमङ्गना
ललनदोलनदोर्ग्रहजं सुखम् ॥ २८ ॥
विरचयन् लघिमानमलं निशः
प्रकटभावमियाय महीतले ।
तप ऋतुस्तिरयन् निजसम्पदा

१ आकाशम् । २ सकला सा—लक्ष्मीर्यत्र ते । ३ कुम्भाः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

समधुना मधुना जनितां श्रियम् ॥ २९ ॥
अविकलानि फलानि महीरुहां
परिपपाच तपः तपनांशुभिः ।
घटचयाननलैरिव कुम्भकृत्
शिवतरान् बत रागमनोहरान् ? ॥ ३० ॥
सुरभिपङ्कजराजिपतद्रजः-
कणकरम्बितवारिजलाशये ।
युवजनः प्रचिखेल तपे रसा-
द्वलया बलैयान्वितहस्तया ॥ ३१ ॥
प्रियतमाधरबिम्बमिव प्रियो
मधुकरो लिलिहे मधुरं तपे ।
विकचपाटलपुष्पकदम्बकं
नवमरन्दमरं दधदुज्ज्वलम् ॥ ३२ ॥
अजनि किं न तपेऽध्वगदुःखकृत्
खरदिवाकरतप्तरजश्चयः ।
ज्वलितवह्निकणप्रतिमोऽनिल-
श्चुतपलाशपलाशमुखा द्रुमाः ॥ ३३ ॥
जलमुचां पटलैर्जलवर्षिभि-
र्जनितमुष्णरुचा ग्लपयन् क्लमम् ।
अथ समाविरभूद् जलदागमो
नवकदम्बकदम्बकवर्धकः ॥ ३४ ॥
स्मितमणीवककेसररेणुभि-
र्दिगबलावदनानि विभूषयन् ।
अलिकुलं मधुलोलमखेदयद्

१ चैत्रेण । २ बवयोरैक्याद् वलयं कङ्कणम् । ३ नव्यपुष्परसम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

विचकलश्च कलः पवनाकुलः ॥ ३५ ॥
सुखयति स्म न कं तपतपाहृज्
जलदकालभवः शिशिरानिलः ।
परिवहन् नवकाञ्चनकेतकी-
शुभरजोभरजोज्वलसौरभम् ॥ ३६ ॥
स्मरपतेः पटहानिव वारिदान्
निनदतोऽथ निशम्य विलासिनः ।
समदना न्यपतन् नवकामिनी-
चरणयो रणयोगविदोऽपि हि ॥ ३७ ॥
जयति काऽपि हि शक्तिरनीदृशी
कपटिनोऽस्य मनोभवयोगिनः ।
पटुहृषीकमना अपि यद्वशा
न हि शृणोति न पश्यति वेत्ति नो ॥ ३८ ॥
क्षरदभ्रजला कलगर्जिता
सचपला[1] चपलानिलनोदिता ।
दिवि चचाल नवाम्बुदमण्डली
गजघटेव मनोभवभूपतेः ॥ ३९ ॥
रविरलं[2] विमलं रचयन्नथो
सकमलं कमलं परिपूतयन् ।
सुखयितुं किल नाथमुपागतो
धवलरुग् जलदो जलदात्यये ॥ ४० ॥
समधुपाः स्मितपङ्कजपङ्क्तयो
रुरुचिरे रुचिरेषु सरःस्वथ ।
नवशरच्छ्रियमीक्षितुमातनो-

---

१ सविद्युत्का । २ अलमत्यर्थम् ।

दिव दृशः शतधा जलदेवता ॥ ४१ ॥
आपः प्रसेदुः कलमा विपेचुः
हंसाश्चुकूजुर्जहसुः कजानि ।
सम्भूय सानन्दमिवावतेरुः
शरद्गुणाः सर्वजलाशयेषु ॥ ४२ ॥
रसविमुक्तविलोलपयोधरा
हसितकाशलसत्पलिताङ्किता ।
क्षरितपक्विमशालिकणाद्विजा
जयति काऽपि शरज्जरती क्षितौ ॥ ४३ ॥
मदोत्कटा विदार्य भूतलं वृषाः
क्षिपन्ति यत्र मस्तके रजो निजे ।
अयुक्तयुक्तकृत्यसंविचारणां
विदन्ति किं कदा मदान्धबुद्धयः ? ॥ ४४ ॥
विजहुरुद्धततां स्मयसम्पदो
जलधिगा शिखिनश्च घनात्यये ।
गतवतीष्टजने बलपुष्टिदे
भवति कस्य न दर्पघनच्युतिः ॥ ४५ ॥
अनारतत्यक्तजलौघपाण्डुभि-
र्व्याप्तां समूहैः परितः पयोमुचाम् ।
द्यां वीक्षमाणोऽत्र जहर्ष को न हि
श्रीखण्डलिप्ताङ्गलतामिवाङ्गनां ॥ ४६ ॥
कम्पयन्नथ दरिद्रकुलान्यु-
द्दण्डवात इव पुष्पवनानि ।
वह्निकोणपरिवर्तितभास्व-

१ कमलानि । २ द्विजा दन्ताः । ३ स्मयो दर्पः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

न्मण्डलो हिममयः समयोऽयात् ॥ ४७ ॥
उपययौ शनकैरिह लाघवं
दिनगणः खलराग इवानिशम् ।
ववृधिरे च तुषारसमृद्धयोऽ-
नुसमयं सुजनप्रणया इव ॥ ४८ ॥
संत्यज्य विलासिनीजनो
मुक्ताफलमालां समुज्ज्वलाम् ।
भेजे दहनं प्रदाहकं
काले रिपुमप्याश्रयेत् सुधीः ॥ ४९ ॥
इह भर्तृभिर्विरहिताङ्गनामनो-
वनदीपितप्रचुरकामपावकः ।
हिमपातदग्धजलजातकाननः
शिशिरो ययावशिशिरो गुणैरथ ॥ ५० ॥
भृङ्गाः स्फुटत्काञ्चनपद्मखण्डे
स्वैरं पपुर्ये सुरभौ मरन्दम् ।
माघे करीरेषु चरन्ति तेऽपि
गतिर्विधातुर्विषमेति शङ्के ॥ ५१ ॥
मलयजादिविलेपननीररुट्-
शयनमाल्यविधावकृतादराः ।
हिमबलेन तथाप्यहरंस्तरां
युवतयो बत योगिमनांस्यपि ॥ ५२ ॥
समकेतकचम्पककुन्दलता-
जलजातवने हिमपातहते ।
भ्रमरो विचचार सरीषवने
सकलोऽप्युदितं श्रयतीह जनः ॥ ५३ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

ऋतुगणे सुभगेऽपि किलेदृशे
न च कदा चकमे विषयान् विभुः ।
मृगपतिर्निवसन् विपिनान्तरेऽ-
पि सरसानि फलानि कदाऽत्ति किम् ? ॥ ५४ ॥

अमोघशस्त्रं विषमास्त्रवीरः
प्रायुङ्क्त यद् यद् जगतां प्रतीक्ष्ये ।
बभूव तत् तद् विगतप्रतापं
क्षीराम्बुराशाविव वासवास्त्रम् ॥ ५५ ॥

खेलन् नाथोऽथान्यदा शस्त्रशालां
प्राप्तः शङ्खं वीक्ष्य नारायणस्य ।
आदाच्चैनं पाणिना रक्तभासा
शृङ्गेणेव प्राग्गिरिश्चन्द्रबिम्बम् ॥ ५६ ॥

त्रिजगत्प्रभुपाणिपङ्कजस्थो
हिमपिण्डादपिपाण्डुरः स शङ्खः ।
प्रमुमोष विकस्वराम्बुजातो-
परिवर्तिष्णुमरालबालशोभाम् ॥ ५७ ॥

प्रमथ्यमानाम्बुधिनादधीरं
संव्यापयन्तं युगपद् दिगन्तान् ।
बद्धस्पृहं श्रीरमणस्य चेतो
भयेषु कुर्वन्तमसंस्तुतेषु ॥ ५८ ॥

क्षोणीभृतां गह्वरमण्डलोत्थैः
प्राप्तप्रकर्षं प्रतिशब्दसंघैः
विश्वत्रयं शब्दमयं सृजन्त-
मेकार्णवं कालमिव क्षयाख्यम् ॥ ५९ ॥

---

१ अपरिचितेषु ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

पयोदनादं परिशङ्कमाना
मयूरबाला अभिनर्तयन्तम् ।
ध्मातो जिनेन्द्रेण स पाञ्चजन्यो
ध्वनिं ससर्जेव हतो मृदङ्गः ॥ ६० ॥ त्रिभिः कुलकम्.

चकितेन मुरारिणा ततो
विपुलं नाथबलं बुभुत्सुना ।
जगदे भगवान् स सस्मितं
मम बाहुं नमयेति बान्धव ! ॥ ६१ ॥

हरिभुजं भगवानथ लीलया
कमलनालमिवानतिमानयत् ।
भवति तावदिभस्य करो दृढः
स्पृशति यावदमुं न मृगाधिपः ॥६२ ॥

अविलम्ब्य चतुर्भुजोऽथ दीर्घां
भुजवल्लीं भुवनैकनायकस्य ।
नमनाक्षम आसदत् सुपर्व-
द्रुमशाखाश्रितवानरस्य शोभाम् ॥ ६३ ॥

सकलराज्यमिदं कमलापते !
कुरु यथेष्टमशङ्कमनाकुलः ।
अलमपि स्पृहयालुरहं न तद्
निजगदे प्रभुणेति वृषाकपिः ॥ ६४ ॥

लक्ष्मीलावण्यलीलाकुलगृहललनाश्लेषमुक्ताभिलाषो
मन्वानस्तुच्छमेतद् विषयरससुखं तत्त्वतो दुःखरूपम् ।
भुञ्जानो ज्ञानतोषप्रशमरतिसुखं शाश्वतानन्दहेतुं
तस्थावित्थं जिनेशो निजपितृसदने यौवनस्थोऽपि सुस्थः ॥ ६५ ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये
षड्ऋतुवर्णनो नामाष्टमः सर्गः

---

१ शङ्खः । २ कृष्णः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

नवमः सर्गः

विभुं विभाव्य भोगार्हमपत्यस्नेहमोहितौ ।
प्रोचाते पितरावेवं कैटभारातिमन्यदा ॥ १ ॥
तथा विधीयतां वत्स ! यथा नेमिकुमारकः ।
गृह्णात्येष वधूपाणिं संकेतं भोगसम्पदः ॥ २ ॥
तमर्थमथ पत्नीभ्यः सर्वाभ्यो हरिरादिशत्।
ईदृशेषु हि कार्येषु प्रायस्तासां प्रवीणता ॥ ३ ॥
सत्यभामादयोऽन्येद्युर्देवकीसूनुवल्लभाः ।
नेमिं व्यजिज्ञपन्नेवं स्नेहसारं पटूक्तिभिः ॥ ४ ॥
नेमे ! रम्या गलत्येषा यौवनश्रीः क्षणे क्षणे ।
निशा शेषे यथा चन्द्रबिम्बदीधितिमण्डलीम् ॥ ५ ॥
तद् भो भोगानभुञ्जानः पावनं यौवनं हृदः ।
किं मुधा गमयस्येवं तद् वनस्वापतेयवत् ? ॥ ६ ॥
विश्वातिशायि ते रूपं सौभाग्यं विश्ववल्लभम् ।
चातुर्यं वर्णनातीतं लावण्यमुपमातिगम् ॥ ७ ॥
प्रार्थनीयं प्रभुत्वं ते गीर्वाणस्वामिनामपि ।
महिमा तावको नेमे ! देवानामप्यगोचरः ॥ ८ ॥
बहुना किं कुमारेन्द्र ! जगदाल्हादकारकैः ।
त्वमाश्रितो गुणैः सर्वैर्नभोदेश इवोडुभिः ॥ ९ ॥ त्रिभिः कुलकम्.
परमैश्वर्यसौन्दर्यरूपमुख्या गुणा नृणाम् ।
ऋते कान्तां न शोभन्ते निशां विनेन्दुधामवत् ॥ १० ॥
तद् देवर ! त्रपां मुञ्च रतिविघ्नविधायिनीम् ।
फलं यौवनवृक्षस्य द्राग् गृहाण विचक्षण ! ॥ ११ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

विवाह्य कुमारेन्द्र! बालाश्चञ्चललोचनाः ।
भुङ्क्ष्व भोगान् समं ताभिरप्सराभिरिवामरः ॥ १२ ॥
रूपसौन्दर्यसम्पन्नां शीलालङ्कारधारिणीम् ।
झरल्लावण्यपीयूषसान्द्रपीनपयोधराम् ॥ १३ ॥
हेमाब्जगर्भगौराङ्गीं मृगाक्षीं कुलबालिकाम् ।
ये नोपभुञ्जते नूनं वेधसा वञ्चिता हि ते ॥ १४ ॥ युग्मम्-
संसारे सारभूतो यः किलायं प्रमदाजनः ।
सोऽसारचेत्तवाभाति गर्दभस्थगणोपमः ॥ १५ ॥
एवं तर्हि वयं नेमे! न विद्मस्तावकीं धियम् ।
अथवा वर्तसे नूनं सिद्धिश्रीसङ्गमोत्सुकः ॥ १६ ॥ युग्मम्-
सौख्यमेवोपभोक्तव्यं मोक्षेऽपि ननु यादव! ।
लभ्यते चेत् तदत्रैव तत्किं क्षूणं वदानघ! ॥ १७ ॥
श्रुत्वेति भ्रातृजायानां विवेकविकला गिरः ।
किञ्चिद्विहस्य विश्वेशो निपुणं प्रोचिवानिति ॥१८॥
अये! तत्त्वं न जानीथ वराक्यो मुग्धबुद्धयः ।
कुत्र तत्त्वावबोधो वा रागान्धानां शरीरिणाम् ॥ १९ ॥
अज्ञातपरमार्थो हि स्तौति वैषयिकं सुखम् ।
पक्वं निम्बफलं मिष्टं वक्त्यदृष्टप्रियालुकः ॥ २० ॥
यत्किञ्चिद् येन वा दृष्टं स तदेव प्रशंसति।
निम्बमेव यतो मिष्टं मन्यते करभाङ्गना ॥ २१ ॥
मोदकः क्वौकशः क्वत्र क्व सर्पिः खण्डमोदकः ।
क्वेदं वैषयिकं सौख्यं क्व चिदानन्दजं सुखम् ॥२२॥
नामवर्णाविभेदेऽपि सुखयोरेतयोः किल ।
स्वादे महान् विशेषोऽस्ति गोस्नुहीं-क्षीरयोरिव ॥ २३ ॥
हितं धर्मौषधं हित्वा मूढाः कामज्वरार्दिताः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सुखमप्रियमपथ्यं तु सेवन्ते ललनोपधम् ॥ २४ ॥
आत्मा तोषयितुं नैव शक्यो वैषयिकैः सुखैः ।
सलिलैरिव पाथोधिः काष्ठैरिव धनञ्जयः ॥ २५ ॥
अनन्तमक्षयं सौख्यं भुञ्जानो ब्रह्मसद्मनि ।
ज्योतिःस्वरूप एवायं तिष्ठत्यात्मा सनातनः ॥ २६ ॥
अतः परं न वक्तव्यं युष्माभिरीदृशं पुनः ।
अवाच्यं शिष्टलोकस्य ग्रामीणजनतोचितम् ॥ २७ ॥
स्वभावं मे न जानीथ वसन्त्योऽपि सदान्तिके ।
पाथोजस्य यथाऽऽमोदं भेकाः सहोषिता अपि ॥ २८ ॥
प्रजावत्यः समस्तास्ता निशम्येति प्रभोर्वचः ।
एवं बभाषिरे भूयः सत्याभिः सरलोक्तिभिः ॥ २९ ॥
श्रीनेमे ! नरकोटीर ! जगत्पूज्य ! जिनेश्वर ! ।
यदुक्तं भवता सर्वं तदेव खलु तात्त्विकम् ॥ ३० ॥
जानीमश्च वयं पूज्य ! यदेते विषयास्तव ।
मानसे प्रतिभासन्ते निःस्वादास्तुषराशिवत् ॥ ३१ ॥
परं स्वपितरौ सर्वैर्बहुमान्यौ तनूद्भवैः ।
युष्मादृशैर्विशेषेण विचाराचारकोविदैः ॥ ३२ ॥
अविभाव्यात्मनः कष्टं पितॄन् प्रीणन्ति नन्दनाः ।
स्कन्धारोपितपित्रम्बः श्रवणोऽत्र निदर्शनम् ॥ ३३ ॥
किञ्च पित्रोः सुखायैव प्रवर्तन्ते सुनन्दनाः ।
सदा सिन्धोः प्रमोदाय चन्द्रो व्योमावगाहते ॥ ३४ ॥
भुवने निःस्पृहा एव परानुग्रहकाम्यया ।
प्रवर्तन्ते महात्मानो दाक्षिण्येन वशीकृताः ॥ ३५ ॥
अपि प्रमोदयन् विश्वं यथा कुमुदबान्धवः ।

---

१ भ्रातृपत्न्यः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

प्रीणयत्यधिकं सौवान् कृत्वेति कुमुदाकरान् ॥ ३६ ॥
तथा त्वमपि विश्वेश ! जगदाल्हादकारकः ।
अतो विशेषतो वर्गं स्वं प्रीणयितुमर्हसि ॥ ३७ ॥ युग्मम्
किं वा भूयो वयं वच्मस्त्रिकालज्ञानवान् स्वयम् ।
भगवानेव जानीते लोकलोकोत्तरस्थितिम् ॥ ३८ ॥
अत्रान्तरे शिवाभ्येत्य बाहौ धृत्वा जगत्प्रभुम् ।
प्रोवाचेति बलिं यामि कुमार ! तव नेत्रयोः ॥ ३९ ॥
वत्स ! प्रसद्यतां सद्यो विवाहः प्रतिपद्यताम् ।
पूर्यन्तां नरकोटीर ! पितॄणां हि मनोरथाः ॥ ४० ॥
निस्स्पृहोऽपि जगन्नाथोऽथ पित्रोरुपरोधतः ।
प्रपेदे तद्वचः किञ्चिदलङ्घ्यवचनौ हि तौ ॥ ४२ ॥
ततः प्रमुदिताः सर्वे यादवाः सह बन्धुभिः ।
विशेषेण शिवा देवी समुद्रविजयस्तथा ॥ ४२ ॥
इतश्चाम्भोजतुल्याक्षो भोजराजाङ्गभूरभूत् ।
उग्रसेनो महीजानिरुग्रसेनासमन्वितः ॥ ४३ ॥
प्रतापयशसी येन शत्रूणां रणपर्वणि ।
ग्रस्येते परमस्थाम्ना चन्द्रार्काविव राहुणा ॥ ४४ ॥
करकृतकरवालाय प्रसाद्य यस्मै रणोत्थिताय ।
किल कर-वालाः करवालान् वितरन्ति विपक्षभूपालाः॥४५॥
प्रातः सामान्तभूपालैरुपदीकृतवारणाः ।
क्षरन्मदजलैर्यस्य सिञ्चत्यास्थानमण्डपम् ॥ ४६ ॥
आधारो दीनलोकानां शरण्यः शरणार्थिनाम् ।
यो निधिर्गुणरत्नानामारामः कीर्तिवीरुधाम् ॥ ४७ ॥
कोशो लक्ष्मीसरस्वत्योरालानः सत्त्वहस्तिनः ।

---

१ करवालः–असिः । २ दण्ड–कुमारिकाः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

मण्डपो नीतिवल्लीनां यः स्तम्भः कुलसद्मनाम् ॥ ४८ ॥
राजीमतीति नाम्नासीत् फुल्लराजीवलोचना ।
दुहिता तस्य भूपस्य जयन्तीव दिवस्पतेः ॥ ४९ ॥
करण्डी शीलरत्नस्य वापी लवणिमाम्भसः ।
वल्ली सौभाग्यकन्दस्य याऽवधी रूपसम्पदाम् ॥ ५० ॥
निष्कलङ्केन्दुलेखेव या मृद्वङ्गी मृणालवत् ।
स्पृहणीयाऽब्दमालेव हरिणीव सुलोचना ॥ ५१ ॥
यस्या वक्त्रजितः शङ्के लाघवं प्राप्य चन्द्रमाः ।
तुलवद् वायुनोत्क्षिप्तो बम्भ्रमीति नभस्तले ॥ ५२ ॥
विचालालम्बिरोलम्बविनीलनलिनाश्रियम् ।
जह्रे नेत्रयुगं यस्य मुग्धस्निग्धकनीनिकम् ॥ ५३ ॥
सलावण्यरसौ यस्याः स्तनकुम्भौ स्म राजतः ।
वक्षःस्थलं समुद्भिद्य कामकन्दाविवोत्थितौ ॥ ५४ ॥
बभावूरुयुगं यस्याः कदलीस्तम्भकोमलम् ।
आलान इव दुर्दान्तमीनकेतनहास्तिनः ॥ ५५ ॥
शङ्के यस्याः पदद्वन्द्वसौन्दर्यश्रीपराजितम् ।
कमलं सेवतेऽरण्यमद्यापि भयवेपिरम् ॥ ५६ ॥
यस्या हि रूपसौन्दर्यनिर्जिता नाकिनायिकाः ।
प्रदर्शयन्ति नो नृणां स्वरूपं लज्जिता इव ॥ ५७ ॥
रूपप्रेमत्रपाधर्मप्रमुखैर्महिलागुणैः ।
या व्याप्ता विमलैः शस्यैश्चन्द्रलेखेव भानुभिः ॥ ५८ ॥
तां श्रीनेमिकुमाराय कुमारीसुकुमारिकाम् ।
उग्रसेनं ययाचेऽथ सबन्धुर्यादवाग्रणीः ॥ ५९ ॥
उग्रसेनोऽप्युवाचैवं हर्षविस्मेरलोचनः ।
आनन्दिता वयं बाढमनया कथयाऽप्यहो ? ॥ ६० ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.　　Jin Gun Aaradhak Trust

सतां तिष्ठतु सम्बन्धः कथापि सुखयत्यलम् ।
दूरे चन्द्रश्चकोराणां ज्योत्स्नैव कुरुते मुदम् ॥ ६१ ॥
सम्बन्धमन्तरा नौ भोः सम्बन्धोऽयं भवेद्यदि ।
तदा माधव ! मन्येऽहं क्षीरेयी खण्डमिश्रिता ॥ ६२ ॥
दत्ता मया कुमारीयं कुमारारिष्टनेमये ।
शिवः स्यादनयोर्योगो रोहिणीचन्द्रयोरिव ॥ ६३ ॥
जाते कान्तेऽथ सम्बन्धे सम्बन्धिनावुभावपि ।
प्रारेभाते निजं कार्यं जलबीजे इवाङ्कुरम् ॥ ६४ ॥

उपयामयोग्यमखिलं यदिष्यते ।
प्रगुणीकुरुध्वमधुनेह वस्तु तत् ।
इति भोजभूमिपतिरादिशद् मृदुः
सचिवान् निजान् प्रमदवारिवारिधिः ॥ ६५ ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये
कन्यालाभवर्णनो नाम नवमः सर्गः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

दशमः सर्गः

सखीमुखेन्दोः प्रझरन्तमेनं
वृत्तान्तपीयूषरसं पिबन्ती ।
ततश्चकोरीव चकोरनेत्रा
न प्राप तृप्तिं नृपभोजपुत्री ॥ १ ॥

सत्यं ममाग्रे यदि न ब्रवीषि
मातुः पितुस्ते शपथोऽस्ति तर्हि ।
किं हास्यमेतत् ? किमु सूनृतं वा ?
ब्रूषे ? पप्रच्छेति मृदुः सखीं सा ॥ २ ॥

इतः समुद्रा-च्युत-तालेलक्ष्मणां
चकार विज्ञप्तिममात्यमण्डली ।
एषा प्रशस्या नरलोकनायकाः !
सामग्र्यशेषोपयमस्य सूत्रिता ॥ ३ ॥

उत्सार्याशुचिपुद्गलान् पुरपथाः सिक्ताः सुगन्धोदकैः
कीर्णास्तत्र विचित्रचम्पकजपाजात्यादिपुष्पोत्कराः ।
कर्पूराऽगुरुधूपधूमपटलैर्व्याप्तं नभोमण्डलं
मुक्ता बन्दिजना अमी प्रददते नेमीश्वरायाशिषम् ॥४॥

सौवर्णाश्च मनोरमा मणिचिता उत्तम्भितास्तोरणाः ।
रम्भास्तम्भमनोहराः प्रगुणीता उच्चैस्तरा मण्डपाः
सन्मुक्ताफलहेमकन्दललसन्माणिक्यजालोज्ज्वला
बद्धास्तत्र विचित्रचित्रकलिताश्चन्द्रोदया मञ्जुलाः ॥ ५ ॥

एषा किं भुवमागता सुरपुरी किं वाथ भोगावती

---

१ तालक्ष्मा–बलदेवः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

लङ्का वा किमु काञ्चनी किमथवा यक्षेश्वराणां पुरी ।
आसन्नोपवनोन्नतद्रुमहिमच्छायाश्रितैरुन्मुखै-
रेवं पान्थजनैस्तदा किल हृदि श्रीद्वारिका तर्क्यते ॥ ६ ॥
एते वंशमहत्तरा हितकराः शृङ्गारसारा इमे
मुग्धाः स्निग्धवधूजना अविकलं गायन्त्यलं मङ्गलम् ।
वर्तन्ते बहुहास्यकौतुकपरा मत्ताः कुमारा अमी
द्वारेऽमी निवसन्त्युपायनजुषः सामन्तभूमीभुजः ॥ ७ ॥
रङ्गद्घर्घरिकोल्बणा रणरणन्मञ्जीरसञ्जिक्रमा
एता नर्तनतत्पराः सुनयनास्तिष्ठन्ति वाराङ्गनाः ।
आयाता नव किन्नरस्वरधरा गन्धर्वसंघास्त्वमी
भेरीमर्दलतालवेणुपणवातोद्यावलीवादकाः ॥ ८ ॥
नेपथ्यं कलयन्नपूर्वरचनं शोभां परामावहन्
भूपालैः परितोऽन्वितो हरिहयो वृन्दारकौघैरिव ।
बिभ्रन् निर्मलमङ्गरागमतुलं व्यावृत्तरागोऽपि सन्
वीवाहाय जगत्प्रभुर्वररथारूढः प्रतस्थेऽथ सः ॥ ९ ॥
पुण्याढ्यं कमला यथा निजपतिं योषाः सुशीला यथा
सूत्रार्थं विशदा यथा विवृतयस्तारा यथा शीतगुम् ।
पुंसां कर्म यथा धियश्च हृदयं खानां[1] यथा वृत्तयः
सानन्दं कुलकोटयः किल यदूनामन्वगुस्तं तथा ॥ १० ॥
तदान्यकार्येषु पराङ्मुखाणां
द्रष्टुं जिनेन्द्रं भृशमुत्सुकानाम् ।
पुराङ्गनानां चललोचनानां
बभूवुरित्थं किल चेष्टितानि ॥ ११ ॥
का चिन्नवालक्तकलिप्तपादा

---

१ इन्द्रियाणाम्

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

जवाद् गवाक्षं प्रति संचरान्ति ।
अजीजनद् विभ्रममम्बुजानां
छायापदाब्जैर्मणिकुट्टिमेषु ॥ १२ ॥
का चित् करार्द्रप्रतिकर्मभङ्ग-
भयेन हित्वा पतदुत्तरीयम् ।
मञ्जीरवाचालपदारविन्दा
द्रुतं गवाक्षाभिमुखं चचाल ॥ १३ ॥
प्रभुं दिदृक्षुः सहसोत्थिता का-
प्यर्धाचितायाः निजहारयष्टेः ।
मुक्ताफलैः स्थूलतरैर्गलद्भिः
पदे पदे भूमिमलंचकार ॥ १४ ॥
कस्याश्च वातायनसंस्थिताया
आस्वादनाय प्रगुणीकृतस्य ।
संचूर्णताम्बूललतादलस्य
तस्थौ मुखेऽर्धं च करे तथाऽर्धम् ॥ १५ ॥
परा प्रभो रूपमवेक्षमाणा
रसातिरेकादनिमेषदृष्टिः ।
सख्या ह्वयन्त्या अपि पार्श्वगायाः
शुश्राव शब्दं बधिरेव नैव ॥ १६ ॥
काप्यम्बुकुम्भं करपल्लवाभ्या-
माकर्षयन्त्युन्नतकन्धराक्षी ।
आकृष्टकोदण्डलतेव तस्थौ
स्त्रीणामहो दर्शनलोलुपत्वम् ॥ १७ ॥
पराऽञ्जयित्वा नयनाम्बुजात-

---

१ प्रतिकर्म-मण्डनम् । २ अर्धस्यूतायाः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

मेकं परस्याञ्जनहेतवेऽथ ।
शलाकया कज्जलमाददाना
शीघ्रं गवाक्षं प्रति निर्जगाम ॥ १८ ॥
का चित् सुवर्णालयजालकान्त-
दृष्ट्वा प्रभुं राजपथेऽवतीर्णम् ।
प्रल्हादकं चन्द्रमिवाभ्रमार्गे
संयोज्य पाणी प्रणनाम मूर्ध्ना ॥ १९ ॥
हले ! प्रतीक्षस्व निमेषमेकं
यथाहमप्येमि पिधाय गेहम् ।
इत्थं वदन्तीं स्वसखीमुपेक्ष्य
पीठात् समुत्थाय दधाव का चित् ॥ २० ॥
काभिश्चिदावासगवाक्षभूमौ
मिथः स्वसंमर्दवशेन कामम् ।
हारच्युता मौक्तिकरत्नपूगा
मार्गेषु कीर्णा इव पुष्पपुञ्जाः ॥ २१ ॥
भोज्यं सुराणामपि दुर्लभं यत्
स्थाले विशाले परिवेषितं तत् ।
हित्वा परा द्वारमभिप्रतस्थे
चक्षुर्विलोलं खलु कामिनीनाम् ॥ २२ ॥
कस्तूरिका-कुङ्कुम-पत्रवल्लीः
कपोलभित्तौ परिकल्पयन्तौ ।
प्रसाधिकाया[1] अपसार्य हस्तौ
दधाव का चित् सहसा गवाक्षम् ॥ २३ ॥
गवाक्षभूमौ स्थितकामिनीनां

---

१ दास्याः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.　Jin Gun Aaradhak Trust

विलोक्य वक्त्राणि तदावनिस्थाः ।
संशेरते किं गगनप्रदेशे
सुधाकराणामुदिताः सहस्राः ॥ २४ ॥
संश्लाघ्यमानः सुरसुन्दरीभिः
संसेव्यमानो नरदेवलोकैः ।
ततः प्रभुश्छत्रनिवारितोष्मा
भोजस्य गेहं समया जगाम ॥ २५ ॥
अत्रान्तरे राजिमती सखीभि-
रेवं जजल्पे सखि ! पश्य पश्य ।
वरोऽमरीणामपि दुर्लभोऽयं
नेमिः समागात् तव भाग्यकृष्टः ॥ २६ ॥
अन्योन्यं दृढपीवरस्तनतटैः संघट्टयन्त्यो रसा-
देता यादवभूभुजां युवतयस्तन्वन्ति गीतध्वनिम् ।
एते मङ्गलपाठका जयरवं कुर्वन्ति कोलाहलं
श्रूयन्ते बधिरीकृताखिलदिशो वादित्रनादा अमी ॥ २७ ॥
ततो हिमार्तानिव वेपमानान्
निरुद्धदस्यूनिव कातराक्षान् ।
दृष्ट्वा पशून् वाटकचारकस्थान्
जगाद सूतं जगदेकबन्धुः ॥ २८ ॥
मान्यस्य तातस्य बलस्य किं वा
भोजस्य लक्ष्मीरमणस्य वा किम् ।
किञ्चिद् वराकैरपराद्धमेभी
रुद्धा यदेवं वद वावदूक ! ॥ २९ ॥
किञ्चिन्न कस्याप्यपराद्धमेभि-
रेतैर्यदूनामिह किन्तु भावि ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सगौरवं भोजनगौरवं भो
वचो जगादेति स दक्षिणस्थः ॥ ३० ॥
उचेऽथ नाथः शृणु सारथे ! भो
गृह्णन्त्यदो भोजनगौरवं ये ।
तेऽधोगतौ गौरवमाप्नुवन्ति
तेषां च नो गौ[1] स्वमातनोति ॥ ३१ ॥
ततश्च मोक्षं पशवोऽपि मंक्षु
विश्वैकबन्धोः परमप्रसादात् ।
आसादयामासुरमी समस्ता-
स्तथाविधानां महिमा ह्यचिन्त्यः ॥ ३२ ॥
सूतो रथं स्वामिनिदेशतोऽथ
निवर्तयामास विवाहगेहात् ।
यथा गुरुज्ञानबलेन मङ्क्षु
दुर्ध्यानतो योगिजनो मनः स्वम् ॥ ३३ ॥
दृष्ट्वाऽथ नेमिं विनिवर्तमानं
किमेतदित्याकुलितं वदन्तः ।
तमन्वधावन् स्वजनाः समस्ता-
स्त्रस्ताः कुरङ्गा इव यूथनाथम् ॥ ३४ ॥
वाग्भिः सुधाचन्दनशीतलाभिः
प्राबोधयत् तानिति नेमिनाथः ।
मरीचिभिः कैरवकाननानि
रात्रौ यथा कैरविणीविवोढा ॥ ३५ ॥
भोः संशृणुध्वं ननु धर्मपाप-
हेतू प्रतीतौ सुखदुःखयोर्वै ।

१ गौः स्वर्गः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

तयोश्च कारुण्यवधौ प्रसिद्धा-
वेवं स्थिते किं विदुषा विधेयम् ॥ ३६ ॥
दयैव कार्या सुखकाङ्क्षिणाऽतः
स्यात् सापि सर्वाङ्गिसुरक्षणेन ।
तदिच्छताऽवश्यमवालिशेन
सङ्गः समस्तः परिहार्य एव ॥ ३७ ॥
अत्रान्तरे भास्वरकायकान्ति-
प्रद्योतिताशेषहरिद्विभागैः ।
अस्तोकलोकान्तिकदेवलोकै-
र्विज्ञप्त ईशः स्तुतिपूर्वमेवम् ॥ ३८ ॥
तुभ्यं नमो नम्रसुरासुराय
तुभ्यं नमो मन्मथनिर्जिताय ।
तुभ्यं नमः स्मेरमुखाम्बुजाय
तुभ्यं नमः सर्वजगद्धिताय ॥ ३९ ॥
आकार एवैष तव प्रतीक्ष्य !
निर्दोषभावं वदति प्रकाशम् ।
स्वरूपमावेदयतीह पूर्वं
बाह्यैव चेष्टा किल सज्जनस्य ॥ ४० ॥
देशप्रकाशप्रवणाः प्रदीपवद्
गृहे गृहे तीर्थकराः सहस्रशः ।
एकस्त्वमेवासि सहस्ररश्मिव-
द्विश्वावभासी जिनराज ! केवलम् ॥ ४१ ॥
प्रसिद्य सद्यः परमार्थवैद्य !
प्रवर्त्यतां निर्मलधर्मतीर्थम् ।
प्रयान्ति भव्या उपलभ्य यद् द्रा-

१ हरितः-दिशः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

गगाधसंसारसमुद्रपारम् ॥ ४२ ॥

अथ प्रभुः वार्षिकदानमुच्चैः
प्रवर्तयामास यथेष्टमुर्व्याम् ।
श्रीपुष्करावर्तकवंशजातः
प्रमाणवर्जं सलिलं यथाब्दः ॥ ४३ ॥

स्निग्धां विदग्धां नृपभोजपुत्रीं
साम्राज्यलक्ष्मीं स्वजनं च हित्वा ।
पितॄननुज्ञाप्य च माननीयान्
बभूव दिक्षाभिमुखोऽथ नेमिः ॥ ४४ ॥

इतः शचीपीनकुचाब्जकोशा-
लिना दधानः कुलिशं करेण ।
ज्वलत्प्रभामण्डलकुण्डलाभ्यां
सम्पादितापूर्वकपोलशोभः ॥ ४५ ॥

वेल्लत्पताकोल्वणकिङ्किणीध्व-
निनादवाचालविमानसंस्थः ।
विज्ञाय दीक्षासमयं सुरेन्द्रः
सुरैः सहागत्य ननाम नेमिम् ॥ ४६ ॥ युग्मम्.

जलैर्विशुद्धैरभिषिच्य पूर्वं
विलिप्य दीव्यैर्घुसृणैस्ततश्च ।
प्रधानवस्त्राभरणैर्जिनेन्द्रं
विभूषयन्ति स्म सुरा नराश्च ॥ ४७ ॥

नेमिस्तदा निर्मलरत्नमाला-
मुक्तालतामण्डितकण्ठपीठः ।
जात्यास्मगर्भाभविभो बभासे
घृतेन्द्रकोदण्ड इवाम्बुवाहः ॥ ४८ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

सुरासुरेन्द्रैर्यदुनायकैश्च
विधीयमाने परमोत्सवेऽथ ।
माणिक्यमुक्ताफलजालमाला-
मनोरमां हेममयीं पवित्राम् ॥ ४९ ॥
नरेन्द्र-नागेन्द्र-सुरेन्द्रचन्द्रै-
र्विमानकल्पां सुखमुह्यमानाम् ।
अध्यास्य शस्यां शिबिकां जिनेन्द्रः
श्रीद्वारिकाराजपथे प्रतस्थे ॥ ५० ॥ युग्मम्.
वचःसहस्रैरभिनन्द्यमान-
श्चक्षुःसहस्रैरवलोक्यमानः ।
शिरःसहस्रैरभिवन्द्यमान-
श्चेतःसहस्रैरवधार्यमाणः ॥ ५१ ॥
संस्तूयमानो नरदेववृन्दै-
रुद्गीयमानः सुरसुन्दरीभिः ।
व्रतं जिघृक्षुर्भुवनाधिपोऽथ
प्रापोज्जयन्ताचलचूतषण्डम् ॥ ५२ ॥ युग्मम्.

तत्राशोकतले निवेश्य शिबिकां नेमिस्ततोऽवातरत्
संत्यज्यांशुकभूषणादि निखिलं निस्सङ्गचूडामणिः ।
सिद्धिश्रीपरिरम्भलाभकरणे संचारिकां कोविदां
सार्धं शुद्धकुलैः सहस्रपुरुषैर्दीक्षां प्रपेदे ततः ॥५३॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये
दीक्षावर्णनो नाम दशमः सर्गः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

एकादशः सर्गः

अथ भोजनरेन्द्रपुत्रिका
प्रविमुक्ता प्रभुणा तपस्विनी ।
व्यलपद् गलदश्रुलोचना
शिथिलाङ्गा लुठिता महीतले ॥ १ ॥

मयि कोऽयमधीश ! निष्ठुरो
व्यवसायस्तव विश्ववत्सल ! ।
विरहय्य निजाः स्वधर्मिणी-
र्नेह तिष्ठन्ति विहङ्गमा अपि ॥ २ ॥

अपि सम्मुखवीक्षणेन ना-
नुगृहीता भवता कदाप्यहम् ।
मयि तत्किमियती कृति-
न्नबलायां भवतोऽप्रसन्नता ॥ ३ ॥

अपराधमृते विहाय मां
यदिमामाद्रियसे व्रतास्त्रियम् ।
बहुभिः पुरुषैः पुरा धृतां
न हि तन्नाथ ! कुलोचितं तव ॥ ४ ॥

रचयन्ति यदीदृगुत्तमा
ननु कस्मै तदिदं निवेद्यते ? ।
अथवा सरितां पतिर्निजां
स्थितिमुज्झन्निह केन वार्यते ? ॥ ५ ॥

कुरुषे यदि सर्वदेहिनां
करुणां किं तदहं न देहभृत् ? ।
विजहासि यदेवमीश ! मा-

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

मतिदीनां करुणास्पदं सताम् ॥ ६ ॥

सुरपादपवत् समीहितं
जगतः पूरयसि त्वमेव हि ।
निहताशमिमं जनं ततो
विदधीथाः किमिति ? प्रिय ! प्रभो ! ॥ ७ ॥

अपहृत्य मनो मम प्रभो !
न हि गन्तुं तव युज्यते वने ।
परिगृह्य परस्य वस्तु यद्
न हि धीराः प्रविशन्ति गह्वरे ॥ ८ ॥

लभते नियतं स चिन्तितं
हृदि यो ध्यायति पूज्यमात्मनः ।
यदिदं प्रवदन्ति सूरयो
मयि किं तद् व्यभिचारमेष्यति ? ॥ ९ ॥

ननु राजिमती पुराप्यहं
मम नेमेश्च विचाले[1] आयता ।
बत राजिरपाति वेधसा
नियतं दुर्बलघातको विधिः ॥ १० ॥

अथवा मम दुष्टकर्मणां
फलमेतत् सकलं ध्रुवं प्रभो ! ।
विजहाति मरुं यदम्बुदः
स हि दोषो मरुदुर्भगत्वजः ॥ ११ ॥

इति तां घनशोकविह्वलां
विलपन्तीं लुठितामिलातले ।
निजगाद सबाष्पगद्गदं

---

१ विचाले, मध्ये—आयता—आगच्छता ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.   Jin Gun Aaradhak Trust

स्वजनोङ्के विनिवेश्य वत्सलः ॥ १२ ॥
राजीमति ! पुत्रि ! कोविदे !
भव धीरा विजहीहि शोचनम् ।
किं किं न भवेच्छरीरिणां
प्रतिकूले हि विधौ शुभेतरत् ? ॥ १३ ॥
कतरो विधिना न खण्डितः ?
कतरोऽभीष्टवियोगमाप न ? ।
सुखितो भुवनेऽत्र कः सदा ?
फलितं कस्य समस्तमीहितम् ? ॥ १४ ॥
रुदितेन तनुभृता किल
स्वमनोऽभीष्टमवाप्यते यदि ।
बहुशो विरसं रटंस्तदा
रवणो नैव लभेत यातनाम् ॥ १५ ॥
निपतन् सहसा महीतले
म्रियते मेरुमहीधरः कदा ।
न पुनर्भविनां शुभाशुभः
परिणामः समुपात्तकर्मणाम् ॥ १६ ॥
परिवृत्त्य दिनक्षपे इव
ध्रुवमेतोऽङ्गिनि सम्पदापदौ ।
तदलं विबुधे ! शुचाधुना
कुरु धर्मं सकलार्थसाधनम् ॥ १७ ॥
नियतं सकलार्थसिद्धयः
सुकृतादेव भवन्ति देहिनाम् ।
नवपल्लवपुष्पसम्पदो-
ऽम्बुदसेकादिव नीपभूरुहाम् ॥ १८ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

इति सा स्वजनेन बोधिता
विदुषी शोकमपास्य दूरतः ।
समजायत धर्मतत्परा
सुखबोध्यो हि विशारदो जनः ॥ १९ ॥

अथ रागरुषा विवर्जितः
शशिविम्बोपमसौम्यदर्शनः ।
सुरशैलसमानधीरिमा
परमध्यानमना जिनोऽजनि ॥ २० ॥

करुणारसवीचिसागरः
परवस्तुग्रहणे पराङ्मुखः ।
हितसत्यवचाः सुशीलवान्
मुनिपोऽभूत् समलोष्टकाञ्चनः ॥ २१ ॥

परमोग्रतपःकरौजसा
घनकर्मद्रुचयं समुत्खनन् ।
प्रभुमत्तमतङ्गजः सुखं
विजहाराचलकाननादिषु ॥ २२ ॥

उपसर्गपरीषहद्विषोऽ-
वगणय्यात्र जिनाधिनायकः ।
तप आरभतातिदुःसहं
खलु शुद्धिर्न तपो विनात्मनः ॥ २३ ॥

चरणक्षितिपालसैनिकै-
रथ गाढं विषया विडम्बिताः ।
निजनायकमोहराट्पुरो
विदधुः पूत्कृतिमुच्चकैरिति ॥ २४ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

इतः परिगृह्य सर्वतो
जिननेमीशमनोमहापुरम् ।
चरणाधिपसैनिकैर्विभो !
सह कामेन कदर्थिता वयम् ॥ २५ ॥

खगणो निखिलो नियन्त्रितः
स्मरभार्या बहुशो विडम्बिता ।
महिता नगराधिदेवता
मदमिथ्यात्वभटादिमौलिभिः ॥ २६ ॥

बहुना किमधीश ! शत्रुभिः
परमध्यानबलेन निर्दयम् ।
रतिकामबलं विलोडितं
सुरसंघैरिव मेरुणार्णवः ॥ २७ ॥

त्वरितं निजवैरिशुद्धये
क्रियतां देव ! समुद्यमोऽधुना ।
रिपवस्तरवश्च दुर्धरा
ननु पश्चाद् दृढबद्धमूलकाः ॥ २८ ॥

रिपवश्च गदाश्च येन भो
उदयन्तोऽपि न सर्वथा हताः ।
कतिभिर्दिवसैरसंशयं
स हि तेभ्यो लभते परापदम् ॥ २९ ॥

अनिहत्य रिपून् स्वगर्वतो
गतचिन्तो निवसेद् नृपोऽत्र यः ।
सविधे स्वपितीह मूढधीः
स परिक्षिप्य हविर्हुताशने ॥ ३० ॥

विषयैरिति सांनिवेदिते

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

जगदे मोहनृपेण सस्मितम्
विचरन्तु सुखं मृगा अमी ।
शेते यावदयं मृगाधिपः ॥ ३१ ॥
मम नेमिपुरं हि शासतः
किल कालः प्रययावनन्तकः ।
तदिदं मयि जीवति क्षितौ
सति गृह्णाति भटोऽत्र कः परः ॥ ३२ ॥
अथ मोहमहिभुजात्मनो
द्विषतां चापि बलं बुभुत्सुना ।
कुमताभिधदूतपुङ्गवं
प्रहितः संयमराजसन्निधौ ॥ ३३ ॥
परितो द्विषतां मनोऽम्बुधौ
जनयन् क्षोभमनुत्तरं ततः ।
चरणाधिपपर्षदन्तरे
स विशित्वेति जगौ पटुप्रवाक् ॥ ३४ ॥
तव संदिशतीति मोहराट्
चरणाधीश्वर ! मन्मुखेन भोः ।
त्यज नेमिमनःपुरं मम
व्रज चान्यत्र तवास्तु मङ्गलम् ॥ ३५ ॥
त्यजतस्तव नेमिमानसं
न हि लज्जा कणिकाऽपि संयम ! ।
यदमोचि पुरापि राजभि-
र्बहुभिर्भूर्बलवत्प्रणोदितैः ॥ ३६ ॥
अथवा चरणेश ! दुस्सहे
मम सैन्ये प्रबले विलोकिते ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

पुरतोऽपि पलायनाभिधा
तव विद्या वशवर्तिनी सदा ॥ ३७ ॥
न पुनर्यदि नेमिपत्तनं
विजहासि व्रतभूप ! सम्प्रति ।
न भविष्यसि तर्हि निश्चितं
चरितं मे तव संस्तुतं सदा ॥ ३८ ॥
परिणामहितं वचो मया
स्फुटमाख्यातमिदं तवाग्रतः ।
अथ यत् तव रोचतेतरां
कुरु तत्संप्रति संयमाधिप ! ॥ ३९ ॥
कुमते वदतीत्यनर्गलं
चरणाधीश्वरनेत्रनोदितः ।
स्मितपूर्वमभाषत स्फुटं
सचिवः शुद्धविवेकसंज्ञकः ॥ ४० ॥
तव दूत ! सुभाषितं ह्यद-
स्त्वमहो वाग्म्यसि बुद्धिमानसि ।
वचनं भवता विनेदृशं
ननु वक्तुं भुवि वेत्ति कः परः ? ॥ ४१ ॥
विनिपात्य रिपून् परं बलात्
प्रगृहीतं निजवासहेतवे ।
रिपुमोहभयाद् विमुच्यते
कथमस्माभिरिदं मनःपुरम् ? ॥ ४२ ॥
परिगृह्य तव प्रभोर्बला-
दपि दुर्गाणि पुराण्यनेकशः ।

---

१ परिचितम् ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

विशदात्मपुराणि सर्वथा
परिभुङ्क्ते व्रतभूपतिः स्वयम् ॥ ४३ ॥
यदि शक्तिरिहास्ति ते प्रभोः
प्रतिगृह्णातु तदा तु तान्यपि ।
परमेष विलोलजिह्वया
कपटी भापयते जगज्जनम् ॥ ४४ ॥
अवगच्छति योऽस्य लक्षणं
कितवस्याधिपतेः सखे ! तव ।
सपरिच्छदमेव तत्क्षणात्
सुखमुन्मूलयतीममेष सः ॥ ४५ ॥
तव दूत ! पतिः सकोऽधुना
विनिवार्यो भवता कदाग्रहात् ।
चरणोत्कटसैन्यपावके
भविताऽयं शलभोऽन्यथा ध्रुवम् ॥ ४६ ॥
इति संयममन्त्रिणोदिते
रिपुदूतः पुनरब्रवीदिदं ।
मम चेतसि भासतेतरां
चरण ! त्वं सपरिच्छदः कुधीः ॥ ४७ ॥
यदवाचि मया हितं वचो
ननु युष्मासु बभूव तत्क्रुधे ।
तदिदं खलु सत्यमेव य-
न्न हि कार्या हितदेशना जडे ॥ ४८ ॥
क्व स मोहनृपभटोऽग्रणीः
क्व भवानेष च कातराग्रणीः ।
विविनक्ति मदान्धलोचनो
न परं स्वेतरयोर्बलाबलम् ॥ ४९ ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

मम नाथभटैः स्वलीलया
तव भग्नाः शतशो यदाश्रयाः ।
किमियं तव शूरता सखे !
पितृसद्मोपगताभवत् तदा ॥ ५० ॥
किमिदं तव विस्मृतं ? सखे !
यदसौ पूर्वभवेषु नेमिराट् ।
मम भूमिभुजात्मसात्कृतः
परिनिर्वाप्य भवन्तमागतम् ॥ ५१ ॥
अपसार्य भवन्तमग्रतः
तव पात्राणि कदर्थितान्यहो ।
मयका स्वपतिप्रसादतः
स्मरसीदं स्मरणैकपण्डित ! ॥ ५२ ॥
क्षयमेष्यसि संयमाल्पधी-
रवजानन् मम नाथमुत्कटम् ।
प्लवगस्य पराभवो ध्रुवं
मृगनाथे मरणैकहेतवे ॥ ५३ ॥
इति कर्कशमस्य भाषितं
भृशमाकर्ण्य चरित्रसैनिकाः ।
कुपिताः कुमतं गले दृढं
किल धृत्वा निरकाशयन् बहिः ॥ ५४ ॥
विहितं रिपुभिः स्वघर्षणं
स च गत्वा नृपमोहपर्षदि ।
निजगाद समस्तमुच्चकै-
र्व्रतभूपालबलं प्रकाशयन् ॥ ५५ ॥

---

१ खेदयित्वेत्यर्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

कुपितोऽथ रणाय सोद्यमः
स्वभटानाह्वयति स्म मोहराट् ।
बलिनः खलु मानशालीनो
विषहन्ते न रिपोः पराभवम् ॥ ५६ ॥
परिमील्य ततो मदोद्धतं
बलमात्मीयमशेषमादृतः ।
चरणेन समं रणोत्सवं
प्रचिकीर्षुः प्रचचाल मोहराट् ॥ ५७ ॥
पुरतोऽथ मम द्विषो महा-
सुभटानामभिधां गृहाण भोः ।
इति पृष्ट उवाच संयम-
क्षितिपालेन सुबोधधीसखः ॥ ५८ ॥
शृणु नाथ ! तव द्विषो बले
कुमताख्यः सुभटो महाबलः ।
कपटैर्विविधैर्विचेष्टितैः
सकलं येन विडम्बितं जगत् ॥ ५९ ॥
अमुनैव जनाः प्रतारिता
ननु लिङ्गं प्रणमन्ति के च न ।
अपरे मुमुचुः कुटुम्बकं
वपुरर्चन्ति च केऽपि भस्मना ॥ ६० ॥
पुरुषप्रमदारथाश्रया
विषयाः पञ्च परे महाभटाः ।
अवमन्य भवन्तमीश्वरं
निखिला यैर्जनता विगोप्यते ॥ ६१ ॥
रिपुमोहसुतः क्रुधाभिधोऽ-

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

रुणता वेपथुतापलक्षणः ।
उदितः स शिखीव देहिनां
लघु भस्मीकुरुते गुणेन्धनम् ॥ ६२ ॥
परनिन्दनतत्परः पर-
स्तनयोऽस्यैव हि माननामकः ।
तृणवद् मनुते जगत्त्रयं
स्वगुणैरेष समुन्नतः सदा ॥ ६३ ॥
मधुरां भुवनप्रतारिणीं
शठतां मोहसुतां विलोकसे ।
यदपीयमहो निहन्यते
तदपि स्त्रीवधजं न पातकम् ॥ ६४ ॥
समुदेति च येन जीवता
क्षपितोऽपि द्विषतोन्वयस्त्वया ।
त्रिजगत्यपकारकारकं
ननु लोभाह्वमवेहि तं भटम् ॥ ६५ ॥
इह यास्ति विपक्षमध्यगा
विकथैका सुभटी चतुर्मुखी ।
अनया बहु खेदिता भटा-
स्तव सद्बोधसदागमादयः ॥ ६६ ॥
प्रतिपक्षमहीभुजः परं
प्रतिकूलो विधिरद्य वर्तते ।
करमध्यग एव तेन ते
विजयो नाथ ! न चात्र संशयः ॥ ६७ ॥
वदतीति सुबोधमन्त्रिणि
स्फुटमेवं तुमुलः समुत्थितः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

त्वरितं प्रगुणीभवन्तु भोः
सुभटाः ! शत्रुचमूः समागमत् ॥ ६८ ॥
मुदिताः चरणेशसैनिकाः
जगृहुर्वर्म ततश्च सोद्यमाः ।
प्रथमं बहुशः प्रबुध्यते
मन आगामि शुभाशुभं कदा ॥ ६९ ॥
अवलोक्य पुरो द्विषां बलं
मम भावी विजयोऽधुना न वा ।
इति मोहमहीभुजोदितो
गणकः स्माह मनोभिधस्तदा ॥ ७० ॥
गहनं ननु दैवचेष्टितं
न हि सम्यक् तदिनाऽवधार्यते ।
शकुना न शुभा भवन्ति भो
विजयस्तेन तवाद्य दुर्लभः ॥ ७१ ॥
अथ सस्मितमाह मोहराट्
स्खलितस्त्वं गणकब्रुवाबुध ! ।
यदि मेरुरपांनिधिं तरेद्
न भवेत् तर्ह्यपि मे पराजयः ॥ ७२ ॥
गणयंस्तृणवद्रिपून् मदात्
कुपितो मोहमहीपतिस्ततः ।
समराय समुत्थितो रयात्
सह रागादिकदण्डनायकैः ॥ ७३ ॥
उपसर्गगजाः पुरस्कृता
मदहास्यादिहयाः प्रणोदिताः ।
चलिता विषया महारथा

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

अभिमानादिभटाश्च सज्जिताः ॥ ७४ ॥
क्षुभिताम्बुधिसन्निभं तदा
प्रबलं मोहबलं सुदुस्सहम् ।
अवलोक्य चरित्रभूभुजः
परिलग्नाः सुभटाः प्रकम्पितुम् ॥ ७५ ॥
उदिता बलशालिना ततः
सुभटास्तत्त्वविमर्शमन्त्रिणा ।
मा भैष्ट भवेत सुस्थिता
ननु धीरैः क्रियते द्विषज्जयः ॥ ७६ ॥
विकलाङ्गधरोऽपि तापनं
यमवप्तारमपि प्रभापतिम् ।
ग्रसते ननु सिंहिकासुतो
नियतं सत्त्ववशा हि सिद्धयः ॥ ७७ ॥
प्रहिनस्ति यथा मृगाधिपो
ध्रुवमेकोऽपि शतानि हस्तिनाम् ।
न तथा यदि मोहसैनिकान्
निखिलान् हन्मि न तर्हि पूरुषः ॥ ७८ ॥
रणतूर्यरवे समुत्थिते
भटहक्कापरिगर्जितेऽम्बरे ।
उभयोर्वलयोः परस्परं
परिलग्नोऽथ विभीषणो रणः ॥ ७९ ॥
बलयोरितरेतरं तयो-
र्जयभङ्गौ बहुशो वितन्वतोः ।
त्वरितं त्वरितं खगीव सा
जयलक्ष्मीर्भ्रमति स्म मध्यगा ॥ ८० ॥

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

चरणेशभटैर्बलोत्कटैः
कुपितैर्ब्रह्मभिदाग्र्ययष्टिभिः ।
प्रविदारितमस्तकः स्मरः
सह पत्न्याथ पपात निस्सहः ॥ ८१ ॥

प्रणिधानभटेन जिष्णुना
शुभलेश्यागदया गरिष्ठया ।
बहवः परिचूर्णितास्ततः
कणशो मोहमहीपतेर्भटाः ॥ ८२ ॥

मम वा चरणाधिपस्य वा
मलयोऽद्येति विनिश्चयस्ततः ।
समराय समुत्थितः स्वयं
नृपमोहः सह लोभसैनिकैः ॥ ८३ ॥

विशदाध्यवसायमुद्गरै-
र्बलवान् संयमभूपतिस्ततः ।
रयतोऽभिसरन्तमेव तं
सहसाऽऽहत्य चकार खण्डशः ॥ ८४ ॥

संश्लाध्यमानोऽथ नरामरेन्द्रै-
श्चारित्रराजः सुमदृष्टिपूर्वम् ।
स्वसैन्ययुक्तः परमोत्सवेन
विवेश नेमीश्वरराजधान्याम् ॥ ८५ ॥

श्रीमन्नेमेरथ निरुपमे केवलज्ञानदृष्टी
निर्व्याघाते समुदलसतां घातिकर्मक्षयेण ।
लोकालोकौ सततमखिलौ यत्प्रभावेन जीवो
नित्यं हस्तामलकफलवद् बुध्यते वीक्षते च ॥ ८६ ॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये मोहसंयमयुद्धवर्णनो नाम एकादशः सर्गः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

द्वादशः सर्गः

कलधौतहेममणिशालमध्यगं
सुरसंघनिर्मितमृगेन्द्रविष्टरम् ।
श्रितवान् रराज भगवानथासितः
कनकाद्रिशृङ्गमिव नव्यनीरदः ॥ १ ॥

भगवन्तमाप्तवरकेवलं ततः
परिगम्य हर्षजलधिर्विवन्दिषुः ।
निरगाज्जवाद् यदुपतिः सनागरो
न हि धर्मकर्मणि सुधीर्विलम्बते ॥ २ ॥

प्रचलन् पथि प्रणयघूर्णमानसः
पुरकाननप्रभृतिदर्शनोन्मुखीम् ।
नगरीजनः प्रियतमां निजामिदं
वचनं कराभिनयपूर्वमब्रवीत् ॥ ३ ॥

विविधद्रुमं गुपिलवल्लिमण्डपं
सफलं सुगन्धि सुमनोमनोरमम् ।
बहुभिर्विहङ्गमकुलैर्निषेवितं
प्रविलोकयेः सुतनु ! पावनं वनम् ॥ ४ ॥

मदमत्तभृङ्गपिकयोषितां रवै-
रपि वातनुन्नदलहस्तसञ्ज्ञया ।
अयमाह्वयन्निव फलार्थिनं जनं
सहकारवृक्ष इव लक्ष्यते प्रिये ! ॥ ५ ॥

उपरिभ्रमद्भ्रमरमण्डलैरसौ
कथिताग्र्यगन्धमहिमाऽपरद्रुमान् ।
तरलैर्दलैः स्फुटमधः क्षिपन्निव

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.   Jin Gun Aaradhak Trust

प्रसृताक्षि ! केतकतरुर्विलोक्यताम् ॥ ६ ॥
शिशिराः परोपकृतिहेतवे सदा
दधतोऽपि जीवनमनाविलं बहु ।
विदितास्तथापि च जडाशया अमी
सुकृतैर्यशो नियतमाप्यते प्रिये ! ॥ ७ ॥
शुकशारिकाद्विकापिकादिपक्षितः
परिरक्ष्यमाणमभितः कृषीबलैः ।
प्रसमीक्ष्यतां स्वफलभारभङ्गुरं
परिपक्वशालि वनमायतेक्षिणि ! ॥ ८ ॥
पवमानचञ्चलदलं जलाशये
रवितेजसा स्फुटदिदं पयोरुहम् ।
परिशङ्क्यते वत मया तवाननात्
कमलाक्षि ! विभ्यदिव कम्पतेतराम् ॥ ९ ॥
गुडशर्कराजनक इक्षुदण्डकः
परमं रसं वहति यद्यपि प्रिये ! ।
अधरस्तथापि च तवाधरादसा-
वपि भूषणाद् भवति नीरसो यतः ॥ १० ॥
कलगीतिनादरसरङ्गवेदिनो
हरिणा अमी हरिणलोचने ! वने।
सह कामिनीभिरलमुत्पतन्ति हे
परिपीतवातपरिणोदिता इव ॥ ११ ॥
अपहाय भोजतनयां पतिव्रतां
स्वजनं च राज्यमपि रेणुवद् वशी ।
विजहार यत्र तप आचरन् जिनः
सक उज्जयन्तगिरिरेष वल्लभे ! ॥ १२ ॥
सहकार एष खदिरोऽयमर्जुनोऽ-

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

यमिमौ पलाशबकुलौ सहोद्गतौ ।
कुटजावमू सरल एष चम्पको
मदिराक्षि ! शैलविपिने गवेष्यताम् ॥ १३ ॥
इदमङ्ग ! पश्यसि पुरो विभास्वरं
भुवनाधिपस्य विशदं सभागृहम् ।
उपदर्शयद्भिरिह भक्तिमात्मनः
परमां व्यधायि मुदितैः सुरासुरैः ॥ १४ ॥
वपुरंशुभासितसमस्तदिक्तटाः
शुचिदिव्यभूषणधराः सह प्रियैः ।
त्रिजगद्गुरोः सदसि शिञ्जिनूपुराः
प्रविशन्ति पत्नि ! सुरनायिका अमूः ॥१५॥
दयिताभ्य उत्तममभी नवं नवं
पथि दर्शयन्त इति वस्तु नागराः ।
सह माधवेन परिवारराजिना
सद आसदन् झटिति पारमेश्वरम् ॥ १६ ॥
परिहृत्य वाहनमथ प्रमोदभा-
गवलोकयन्निह विरोधवर्जितान् ! ।
सकलान् पशूनपि हरिः सविस्मयः
सपरिच्छदोऽविशदसौ सभां विभोः ॥ १७ ॥
त्रिदशैर्जिनेशितरि भक्तिमद्भुतां
परिदर्शयद्भिरभिवृष्टमुत्तमम् ।
शुचिजानुदघ्नमभितः सभाङ्गणे
वहुवर्णपुष्पनिकरं वहु स्तुवन् ॥ १८ ॥
विदधन् निजश्रवणगोचरं मुदा
कलदेवदुन्दुभिनिनादमुच्चकैः ।
परमां च तीर्थकरनामकर्मजां

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

जिननायकर्द्धिमभिवर्णयन् मुहुः ॥ १९ ॥
मणिमौक्तिकप्रकरजालभास्वदा-
तपवारणत्रितयमिन्दुसुन्दरम् ।
स ददर्श तत्र शिरसि प्रभोर्धृतं
भुवनत्रयाधिपतिताभिसूचकम् ॥ २० ॥ त्रिभिः कुलकम्
शुचिराजहंसयुगलान्तरालगं
स्मितपङ्कजातमिव सुन्दरं ततः ।
चलचामरद्वितयमध्यवर्ति तत्
त्रिजगद्गुरोर्वदनमैक्षताच्युतः ॥ २१ ॥
परमां विलोक्य विभुरूपसम्पदं
त्रिजगद्गतां शुचिपदार्थसंहतिम् ।
बहुशः स्मरन्नपि मनोऽन्तरादरा-
दुपमानमाप न किमप्यसौ सुधीः ॥ २२ ॥
विशदांशुमन्तमिव तेजसांनिधिं
शशिबिम्बतोऽप्यधिकसौम्यदर्शनम् ।
नवमेघवत् शुभगमूर्तिमीश्वरं
मुरजिद् निरीक्ष्य हृदि पिप्रियेऽधिकम् ॥ २३ ॥
प्रथमं विधाय विधिना प्रदक्षिणां
गणाय स्वजन्म सफलं च जीवितम् ।
अथ माधवो विनयभक्तिमानदः
प्रणनाम नाथपदपङ्कजद्वयम् ॥ २४ ॥
प्रणमत्सुरेश्वरकिरीटकोटिगाऽ-
नणुरत्नघृष्टचरणाम्बुजन्मनः ।
रचिताञ्जलिर्भगवतोऽथ केशवः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

स्तवनं विधातुमिति च प्रचक्रमे ॥ २५ ॥
भगवंस्त्वदाननशशाङ्कदर्शनात्
प्रथमाऽभवत् सफलताद्य नेत्रयोः ।
उपजायते स्म भुवनत्रयीप्रभो !
भववारिधिश्चुलुकमात्र एष मे ॥ २६ ॥
अमृतं क्षरन्तमिव सौम्यया दृशा
करुणाम्बुधिं परमसंविदांनिधिम् ।
भगवन् ! भवन्तमवलोकयन्नयं
परितोषमेति परमं जनार्दनः ॥ २७ ॥
किल भाति विश्वमिदमच्युतोदरे
सुखमत्र येति जनगीर्जिनेश्वर ! ।
तव देव ! दर्शनजया मुदाऽनया
वितथा व्यधाय्यपरिमातयाऽद्य सा ॥ २८ ॥
विसृजन्ति वैरमिह सर्ववैरिणो
जिनपर्षदीति जगतोच्यते प्रभो ! ।
पुरतस्तवैव पुनरान्तरद्विपो
भविको निहन्ति तदिदं महाद्भुतम् ॥ २९ ॥
भगवन् ! विभाति तव पृष्ठगो ह्यसौ
नवपल्लवः सरसचैत्यपादपः ।
परिवर्त्त्य रूपमिह सेवनोद्यतो
विभुदाननिर्जित इवामरद्रुमः ॥ ३० ॥
नेतुर्न ते नेतुमलं सुराङ्गना
मनोविकारं कठिनस्तना अपि ।
शुच्यङ्गहाराः पृथुलास्यकान्तयः

---

१ शुचयोऽङ्गे हारा यासां ताः । २ विशालमुखकिरणाः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

[1]शुचयङ्गहाराः पृथुलास्यकान्तयः ॥ ३१ ॥
कोटिः सुराणां च जघन्यतोऽपि
सदैव तिष्ठेत् समया भवन्तम् ।
त्वां सेवते यः पुनरीश ! लक्ष्मी-
भजेत् सुबुद्ध्याऽसमयाऽऽभवं[2] तम् ॥ ३२ ॥
पुण्य ! को[3]पचयदं नता[4]वकं
पुण्यको[5]पचयदं न तावकम् ।
दर्शनं जिनप ! यावदीक्ष्यते
तावदेव गददुस्थतादिकम् ॥ ३३ ॥
तदनन्तरमाम[6]यं समं
प्रथमं मोहरिपुं विभिन्द्धि मे ।
तदनन्त[7]-रमामयं समं
प्र[8]मया देहि पदं कृपामय ! ॥ ३४ ॥
तव यशोऽप्सरसः कुलशैलगा
जिन ! जगुर्मुनिवत्परमाक्षरम् ।
परभृ[9]ताभरणाः सुरसं गताः
परभृता[10]भरणाः सुर-संगताः ॥ ३५ ॥
स्तवीति यस्त्वां जिनराज ! लक्ष्म्याऽऽ-
करोऽतिका[11]न्त ! प्रतिभाति सारम् ।
पुमान् स विश्वेश ! सरस्वती तं

---

१ शुचयः-पवित्रा अङ्गहारा अङ्गविक्षेपा यासां ताः । २ अतुल्यया सुबुद्ध्या सहेत्यर्थः । ३ कोपस्य चयं वृद्धिं द्यति-खण्डयति यत् तत् । ४ नतस्य अवकं रक्षकम् । ५ पुण्यस्य-धर्मस्य कस्य-सुखस्य च उपचयं समृद्धिं ददाति यत्तत् । । ६ आमयम्—उपतापम् । ७ अनन्तलक्ष्मीमयम् । ८ सम्यग्ज्ञानेन । ९ पराणि—प्रकृष्टानि, भृतानि धृतान्याभरणानि याभिस्ताः । १० कोकिलतुल्यशब्दाः । ११ हे अतिस्वे !

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S.   Jin Gun Aaradhak Trust

करोति कान्तमतिभाऽतिसारम् ॥ ३६ ॥

अतीतान्तेत एतां ते तंतन्तु तततातर्ति ।
ऋततां तां तु तोतोत्तु तातोऽततां ततोऽन्ततुत् ॥ ३७ ॥ एकव्यञ्जनः.

तुद मे ततदम्भत्वं त्वं भदन्ततमेद ! तु ।
रक्ष तात विशामीश ! शमीशाऽऽविततारक्षर ! ॥ ३८ ॥

प्रतिलोमविलोमश्लोकः.

लुलल्लीलाकलाकेलिकीला केलिकलाकुलम् ।
लोकालोकाऽकलङ्काऽलं कोकिलालिकुलाऽलंका ॥ ३९ ॥ द्व्यक्षरः.

भवताभवता विश्वं नीरागेण बताऽवता ।
मुक्ता मुक्तालतायुक्ता कान्ता कान्ता जगद्गुरो ! ॥ ४० ॥ युग्मम्.

महाँमदं भवाराऽगहरिं विग्रहहारिणम् ।
प्रमोदजातत्तारेनं श्रेयस्करं महाप्तकम् ॥ ४१ ॥

---

१ अतीतोऽतिक्रान्तोऽन्तो येन सोऽतीतान्तो मोक्षः, तमितः प्राप्तः तथाभूतो भगवान्, एताम्-तता-विस्तीर्णा चासौ ता-लक्ष्मीश्च तस्यास्ततिम्-वितानमृततां सत्यतां तु-पुनः ते-तुभ्यं तंतन्तु भृशं तनोत्वित्यर्थः ; ततस्तदनन्तरमन्ततुत् तातः-पूज्यो न विद्यते ता-लक्ष्मीर्यत्र सः, तस्य भावोऽतता-दरिद्रता तां तोतोत्तु-भृशं तुदत्वित्यर्थः । २ हे ईद-श्रीद ! भदन्ततम-पूज्यतम ! आ-समन्ताद् विततमक्षरम्-ज्ञानं यस्य स आविततारक्षर ! मे ततदम्भत्वम्-विशालकपटत्वं तुद -पीडयेत्यर्थः,। ३ महांश्चासावमः-रोगश्च तं द्यति,तम्; भवशत्रुसमूहपर्वतवज्रिणम्; शरीरमनोहरम्; प्रभा-सज्ज्ञानमेवोदजातम्-जलजं तस्मै तारेनम्-दीप्यमानसूर्यमिवेत्यर्थः; आप्तं कम्-सुखं येन तम्, मह-पूजयेत्यर्थः ।

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

महाम दम्भवाराऽगहरिं विग्रहहारिणम् ।
प्रमोदजाततारेनं श्रेयस्करं महाप्तकम् ॥ ४२ ॥ महायमकम्.

इति भक्तिरागवशगेन चेतसा
विनुतिं विधाय विरतेऽथ माधवे
जिननेमिरारभत धर्मदेशना-
ममृतोपमां सकलसंशयापहाम् ॥ ४३ ॥

दिवसो यथा न हि विना दिनेश्वरं
सुकृतं विना न च भवेत् तथा सुखम् ।
तदवश्यमेव विदुषा सुखार्थिना
सुकृतं सदैव करणीयमादरात् ॥ ४४ ॥

सुकृतात्सदैव वशवर्तिनीन्दिरा
सुकृताद् यशांसि विचरन्ति भूतले ।
सुकृताद् भवन्ति सकलाऽर्थसिद्धयः
सुकृतात् पदं परममाप्यते खलु ॥ ४५ ॥

गद आपदिष्टविरहो दरिद्रता
विभवक्षयो रिपुपराभवः सदा ।
परगेहकर्मकरता दुराधयो
भविनां भवन्ति भुवि पातकोदयात् ॥४६॥

विघटते स्वजनश्च सुहृज्जनो
विघटते च वपुर्विभवोऽपि च ।
विघटते न हि केवलमात्मनः
सुकृतमत्र परत्र च संचितम् ॥ ४७ ॥

इत्यादि नेमीश्वरधर्मदेशनां

---

१ कपटसमूह एव तरुस्तस्मै वात इव तम्; विरोधनाशिनम्; प्रमोदसमूहतारापतिम्; आप्त एवाप्तकः; महांश्चासावाप्तश्च तं महाम-र्घयं पूजयाम ।

पारं भवाब्धेस्त्वरितं यियासवः ।
श्रुत्वा व्रतं केऽपि जनाः प्रपेदिरे
गृहस्थधर्मं मुदिताश्च के च न ॥ ४८ ॥
उत्थाय नत्वाऽथ जिनाधिनाथ-
मित्युग्रसेनाङ्गभवा जगाद ।
प्रसीद कृत्यं दिश विश्वनाथ!
विधेहि नित्यं सहचारिणीं माम् ॥ ४९ ॥
ततो जिनेन्द्रः करुणार्द्रचित्तो
विधाय चारित्ररथाधिरूढाम् ।
तां प्राहिणोत् सिद्धिपुरं परं तद्
यियासितं निर्मलमात्मना यत् ॥ ५० ॥
अमितभविकलोकं तारयित्वा भवाब्धेः
प्रभुरपि सुरभृत्यामार्हतर्द्धिं च भुक्त्वा ।
परमपदमयासीत् क्षीणनिःशेषकर्मा
मिमिलिषुरिव सद्यः सौवपूर्वप्रियायाः ॥५१॥
तत्रानन्तं विगमरहितं शाश्वतानन्दरूपं
सौख्यं भुङ्क्ते त्रिभुवनगुरुर्यच्छरीरादिमुक्तः ।
पिण्डीभूतं मनुजमरुतामप्यशेषं समन्तात्
सौख्यं यन्नो तुलयितुमलं दूरमुक्तोपमानम् ५२
काव्याभ्यासनिमित्तं श्रीनेमिजिनेन्द्रचरितपरिपूतम्.
श्वेताम्बरेण रचितं काव्यमिदं कीर्तिराजेन॥५३॥

इति श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचिते श्रीनेमिजिनचरिते महाकाव्ये जनार्द-नागमन-तत्कृतस्तुति-प्रभुमोक्षवर्णनो नाम द्वादशः सर्गः

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust

अद्यावधि मुद्रिता ग्रन्थाः

१. प्रमाणनयतत्त्वालोकालङ्कारः—जैनन्यायदर्शनस्यापूर्वोऽयं प्रवेशग्रन्थः, कर्ता चास्य श्रीवादिदेवसूरिः। मूल्यम् ०—८—०
२. हैमलिङ्गानुशासनम्—अवचूरिसहितम्। लिङ्गबोधकोऽयं मनोहरो ग्रन्थः। कर्ताऽस्य श्रीहेमचन्द्राचार्यः। ,, ०—५—०
३. सिद्धहेमशब्दानुशासनम्—लघुवृत्तिधातुपाठादिसहितम्। कर्ताऽस्य श्रीहेमचन्द्राचार्यः। (नास्ति) ,, ३—०—०
४. गुर्वावली (द्वितीयावृत्तिः) श्रीमुनिसुन्दरसूरिविरचिता ०—४—०
५. रत्नाकरावतारिका—टि. पं. सहिता—प. २ ,, १—०—०
६. सिद्धहेमशब्दानुशासनम्—मूलमात्रम्। ,, ०—६—०
७. स्तोत्रसंग्रहस्य प्रथमो भागः। (द्वितीयावृत्तिः) ,, ०—६—०
८. मुद्रितकुमुदचन्द्रप्रकरणम्—श्रीश्रावकयशश्चन्द्रकृतम् ,, ०—८—०
९. स्तोत्रसंग्रहस्य द्वितीयो भागः। (द्वितीयावृत्तिः) ,, ०—१२—०
१०. क्रियारत्नसमुच्चयः गुणरत्नसूरिरचितः। ,, २—०—०
११. सिद्धहेमशब्दानुशासनसूत्रस्याकाराद्यनुक्रमः। ,, ०—४—०
१२. कविकल्पद्रुमः। कर्ता चास्य श्रीहर्षकुलगणिः। ,, ०—४—०
१३. सम्मतितर्काख्यप्रकरणस्य प्रथमो विभागः, श्रीसिद्धसेनदिवाकररचितः। श्रीराजगच्छीयाभयदेवसूरिरचितया तत्त्वबोधविधायिन्या व्याख्यया विभूषितः। ,, ३—०—०
१४. जगद्गुरुकाव्यम्—श्रीपद्मसागरगणिविरचितम्। ,, ०—४—०
१५. श्रीशालिभद्रचरितम्-टिप्पणसहितं, श्रीधर्मकुमारसुधिया विरचितम् अपूर्वोऽयं कथाग्रन्थः, (पत्राकारे) ,, १—४—०
१६. पर्वकथासंग्रहस्य प्रथमो विभागः, (पत्राकारे) ,, ०—४—०
१७. षड्दर्शनसमुच्चयः-श्रीराजशेखरसूरिविरचितः। ,, ०—४—०
१८. शीलदूतम्-श्रीचारित्रसुन्दरगणिविनिर्मितम्। ,, ०—४—०
१९. निर्भयभीमव्यायोगः—श्रीरामचन्द्रसूरिविरचितः। ,, ०—४—०

२०. श्रीशान्तिनाथमहाकाव्यम्-श्रीमुनिभद्रसूरिकृतम् ,, ३-०-०

२१. रत्नाकरावतारिका—श्रीरत्नप्रभाचार्यकृता-तृतीयप-
रिच्छेदादारभ्याऽष्टमपरिच्छेदपर्यन्ता । ,, १-८-०

२२. ,, आद्यपरिच्छेदद्वयम् । ,, १-०-०
,, प्रथमाद्यष्टमान्ता संपूर्णा । ,, ३-०-०

२३. उपदेशतरङ्गिणी (पत्राकारे) ,, ३-७-०

२४. न्यायार्थमञ्जूषा—स्वोपज्ञलघुन्याससहिता । ,, ३-०-०

२५. गुरुगुणरत्नाकरकाव्यम् , कर्ताऽस्य लालित्यमयखण्डका-
व्यस्य श्रीसोमचारित्रगणिः । ,, ०-८-०

२६. विजयप्रशस्तिमहाकाव्यम् , सटीकम्—अस्मिन् महाकाव्ये
श्रीहीरविजयसूरि—श्रीविजयसेनसूरि—श्रीविजयदेवसूरीणां
चरित्राणि सम्यग् निर्वर्णितानि । निर्माताऽस्य कविपुरन्दरः
श्रीहेमविजयगणिः । मूल्यम् ५-०-०

२७. गद्यपाण्डवचरित्रम्-श्रीदेवविजयगणिरचितम् (पत्राकारे),,४-०-०

२८. मल्लिनाथचरित्रम्-श्रीविनयचन्द्रसूरिरचितम् । एतच्चातीव सरलम् ,
व्याख्यातृणां मुनीनामुपयोगार्थं पत्राकारेणापि मुद्रितम् ,३-०-०

२९. स्याद्वादमञ्जरी-श्रीमल्लिषेणसूरिविरचिता । जैनन्यायग्रन्थोऽयं जैन-
न्यायमध्यमपरीक्षायां समस्ति, (पत्राकारे) ,, १-०-०

३०. पार्श्वनाथचरितम्-कालिकाचार्यसंतानीयभावदेवसूरिविरचितम् ,
(पत्राकारेऽपि) ,, ३-०-०

३१. शब्दरत्नाकरकोषः-वाचनाचार्यसाधुसुन्दरगणिविरचितः ०-१२-०

३२. हैमविभ्रमः-गुणचन्द्रसूरिकृतया तत्त्वप्रकाशिकाख्यटीकया सहितः
शब्दप्रयोगसिद्धौ परं पराजिगीषूणां विद्यार्थिनां विदुषां
चातीवोपयोगी ,, ०-४-०

३३. नेमिनाथमहाकाव्यम्—श्रीकीर्तिराजोपाध्यायविरचितम्
(पत्राकारेऽपि) मूल्यम् ०-१२-०

प्राप्तिस्थानम्—

श्रीयशोविजयजी जैन ग्रन्थमाला ओफीस.
हेरीसरोड—भावनगर.

P. P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jin Gun Aaradhak Trust